

บทที่ 2
ธรรมชาติของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 2

ธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร

2.1.1 คุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

- ก. ความยากในการพรรณาคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- ข. ความหมายของคำว่า พระพุทธคุณ
- ค. พุทธคุณ 9 ประการ

2.1.2 นิยามของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

2.2 การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นการยาก

2.3 เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงอุบัติขึ้นพร้อมกัน

2.4 พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีนับอสงไขยพระองค์ไม่ถ้วน

2.5 พุทธอุบัติ

2.5.1 หน่วยเวลา

2.5.2 กัปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบังเกิดขึ้น

2.6 ประเภทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2.7 ความแตกต่างกันของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แนวคิด

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีใจประเสริฐสูงกว่ามนุษย์และเทวาททั้งหลาย ตลอดจนสูงกว่าทุกสิ่งในภพสาม เพราะเหตุที่พระองค์ทรงสร้างบารมีมาหลายภพหลายชาติ เพื่อมุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ และคิดที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นตามไปด้วย ใจของพระพุทธองค์จึงเปี่ยมล้นด้วยมหากรุณามาตั้งแต่ครั้งเป็นพระบรมโพธิสัตว์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกได้รับรู้รับทราบในคุณความดีและคุณประโยชน์ของพระพุทธเจ้าที่มีอย่างมากมายเกินกว่าที่บุคคลใดจะพรรณนาได้หมด และยังทำให้พระองค์ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะได้เข้าถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าภายในกายของพระองค์
2. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระมหาบุรุษผู้ประกอบด้วยกายลักษณะมหาบุรุษอันมีพระธรรมกายซ่อนอยู่ภายใน เป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นครูของมนุษย์และเทวดา เป็นศาสดาเอกของโลก
3. การเสด็จอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นสภาพที่เป็นไปได้โดยยาก ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าการสร้างบารมีของแต่ละพระองค์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะเต็มเปี่ยมบริบูรณ์เมื่อใด ซึ่งถ้าบารมียังไม่เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ก็จะต้องสร้างบารมีกันต่อไป จนกว่าจะเต็มเปี่ยมและพร้อมที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อนั้นก็จะเสด็จอุบัติขึ้นบนมณฑลสภุมิ เพื่อมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำพระสัทธรรมมาสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ให้ได้รู้ความเป็นจริงของชีวิตอย่างที่พระองค์ได้รู้แล้ว
4. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็คือ มนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ไม่ได้เป็นเทพเจ้าผู้วิเศษหรือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ และไม่ได้เป็นผู้สร้างสรรพชีวิตหรือสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก แต่เป็นบุคคลที่ตั้งความปรารถนาที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้สั่งสมบารมีอย่างมากมายหลายภพหลายชาติ เพื่อค้นพบความจริงของสรรพสิ่งและสรรพชีวิตว่ามีความเป็นมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร และแตกสลายสิ้นลงอย่างไร การรู้ความจริงในสิ่งต่างๆ ทำให้สามารถปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้ถูกต้อง ทำให้เกิดประโยชน์อย่างมากมายต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และเหตุนี้เอง จึงทำให้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอุบัติในโลกอย่างมากมาย ซึ่งไม่สามารถที่จะนับหรือจะประมาณได้เลย ที่จะมาช่วยนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นออกจากวัฏสงสารนี้ไปพร้อมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบและเข้าใจในคุณงามความดี ตลอดจนคุณประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสามารถอธิบายพระคุณของพระองค์ได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมายของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและเห็นถึงคุณค่าในการสร้างบารมีกว่าที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับศาสดาอื่นได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 2

ธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ความนำ

จากเนื้อหาในบทเรียนที่ผ่านมา นักศึกษาจะเห็นว่า โลกใบนี้เปรียบเสมือนคุก เพราะเป็นที่ซึ่งสรรพสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ 3 อย่างไม่สามารถกำหนดนับเวลาได้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด สรรพสัตว์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม อรูปพรหม ตลอดจนสัตว์เดรัจฉาน เปเรต อสุรกาย สัตว์นรก ต่างต้องวนเวียนอยู่ในวัฏสงสารนี้ ถ้าชาติใดสรรพสัตว์เหล่านั้นทำบุญกุศล ก็จะไปเกิดในสุคติ ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม อรูปพรหม ตามกำลังแห่งบุญ แต่ถ้าชาติใดพลาดพลั้งทำบาปอกุศล ก็จะต้องไปเกิดในทุคติ ได้แก่ สัตว์เดรัจฉาน เปเรต อสุรกาย สัตว์นรก จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้หลายภพหลายชาติ ในขณะที่สรรพสัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิดอยู่นั้น ก็หนีไม่พ้นที่จะต้องประสบเจอกับความทุกข์ ทั้งที่เป็นทุกข์ประจำและทุกข์จร ดังนั้นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของโลก ทำให้แต่ละชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ทรมานอย่างมาก สิ่งเหล่านี้จึงถือว่าเป็นธรรมชาติของโลก และธรรมชาติของสรรพสัตว์ทั้งหลายอย่างแท้จริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่ยังเป็นมนุษย์อย่างเช่นพวกเราทุกคน ได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ได้สั่งสมประสบการณ์ สั่งสมความทรงจำอันแสนทุกข์ทรมานมาอย่างยาวนาน เมื่อเกิดความทุกข์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้เกิดดวงปัญญาที่จะหาหนทางพ้นทุกข์ สั่งสมมาทีละเล็กละน้อย จนเมื่อประสบเหตุการณ์สะอิดสะเอียนอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงพลันคิดได้ว่า **“วัฏจักร คือ ทะเลแห่งกองทุกข์”** เป็นคุกใหญ่ที่กักขังสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ทนทุกข์ทรมานอย่างมาก ทำให้สรรพชีวิตต้องวนเวียนอยู่ในวัฏสงสารแห่งนี้ ซึ่งยากที่จะพ้นไปได้ จึงได้คิดว่า วันหนึ่งเราจักทำลายวัฏสงสารนี้ออกไปให้ได้ จะออกไปให้พ้นจากทะเลแห่งทุกข์นี้ และถ้าวันใดที่ได้ออกไปจากวัฏสงสารนี้แล้ว จะไม่ไปเพียงลำพัง แต่จะพาสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ร่วมทุกข์ออกไปด้วย

เพราะฉะนั้น จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่กว่าจะหามนุษย์สักคนที่คิดเช่นนี้ หรือกว่าที่มนุษย์เช่นนี้จะเกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ จะต้องเป็นผู้ที่สั่งสมบ่มบารมีกันมากมายหลายภพหลายชาติ จึงทำให้มีปัญญามากและมีจิตเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้นพระพุทธองค์จึงเป็นบุคคลผู้ทรงคุณค่าอย่างมหาศาลสำหรับสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ว่าจะมนุษย์ เทวดา พรหม หรือแม้แต่สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งพระคุณของพระองค์มีมากมายเกินกว่าที่จะพรรณนาได้หมดจนตลอดชีวิต

ในบทเรียนนี้จะกล่าวถึงธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยทั่วไป ตั้งแต่ความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประเภทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง แล้วนำมาเป็นแบบอย่างในการสร้างบารมีให้ได้เป็นเอกเช่นอย่างที่เราองค์ที่ได้ทำตามความปรารถนาที่ตั้งไว้จนสำเร็จ

2.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร

เป็นการยาก ที่ใครจะนิยามความหมายของคำว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ครอบคลุมชัดเจน เพราะเนื่องด้วยคุณลักษณะเฉพาะพระองค์นั้นเป็นเลิศประเสริฐในทุกด้าน เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของโลกและจักรวาล พระองค์มีพระคุณอันไม่มีประมาณต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพราะทรงชี้หนทางแห่งการดับทุกข์ อีกทั้งทรงเป็นต้นบุญต้นแบบในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามที่จะนำพาสรรพสัตว์ไปสู่ความสุขทั้งปัจจุบัน อนาคต และความสุขอย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน ทุกข้อความที่ถูกถ่ายทอดออกมา คำอุปมาที่ยกขึ้นแสดงไม่ถึงเศษเสี้ยว อสงไขยในความเป็นจริงของพระองค์ ที่จะยกขึ้นแสดงได้หมด

ก่อนที่จะสรุปว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร นักศึกษาควรจะทราบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระคุณอย่างไร เพื่อให้นักศึกษาจะได้เห็นคุณลักษณะเฉพาะพระองค์อย่างกว้างๆ เพื่อความกระจ่างชัดในการให้คำจำกัดความ และอีกประการหนึ่ง จะทำให้เราซาบซึ้งถึงพระคุณของพระองค์อันไม่มีประมาณอีกด้วย

2.1.1 คุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีใจประเสริฐสูงกว่ามนุษย์และเทวาทั้งหลาย ตลอดจนสูงกว่าทุกสิ่งในภพ 3 นอกจากจะทรงมุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏแล้ว พระองค์ยังมีใจใหญ่คิดที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นตามไปด้วย ใจของพระพุทธองค์เปี่ยมล้นด้วยมหากรุณามาตั้งแต่ครั้งเป็นพระบรมโพธิสัตว์ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามลำดับเพื่อความกระจ่างชัดของเนื้อหาอื่นๆ ขึ้นไปตั้งแต่ความยากในการที่จะพรรณนาคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความหมายของคำว่า พุทธคุณ และพุทธคุณ 9 ประการ

ก. ความยากในการพรรณนาคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายตลอดทั่วทั้งภพ 3 และการบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นย่อมยังตลอดทั่วทั้งภพ 3 ให้สว่างไสว ดับความเร่าร้อนของกิเลส ทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย มีหนทางพ้นจากทุกข์ภัยในวัฏสงสาร เสมือนบุคคลที่หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกรทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด เพื่อให้คนที่มีตาดีได้มองเห็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกได้รับรู้รับทราบในพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีอย่างมากมายเกินกว่าที่บุคคลใดจะพรรณนาได้หมด เหมือนดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ว่า **“พระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมาย แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะพึงกล่าวคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากกล่าวคุณของกันและกันไปตลอดทั้งกับ กับพึงสิ้นไปในระหว่างเป็นเวลาช้านาน พระคุณของพระตถาคตหาสิ้นไม่”**¹

เนื่องจากคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เหนือจินตนาการและการคาดเดาด้วยปัญญาของมนุษย์ ซึ่งไม่อาจจะพรรณนาออกมาได้หมดสิ้น เหมือนน้ำในมหาสมุทร จะใช้ความพยายามอย่างไร ก็ไม่อาจทำให้น้ำในมหาสมุทรเหือดแห้งไปได้

นอกจากพระดำรัสที่พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้แล้ว ยังมีพระอรหันตสาวก ผู้ที่มีปัญญามากที่สุดในการบรรดาพระอรหันตสาวกทั้งหลาย คือพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระสมณโคดมพุทธเจ้า ได้กล่าวพรรณนาพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้อย่างมากมาย ดังใจความตอนหนึ่งว่า

“พระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านได้พรรณนาไว้นั้น เป็นสิ่งที่ย่อยมาก เมื่อเทียบกับพระคุณที่มีอยู่จริงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อุปมาเหมือนบุรุษคนหนึ่งพึงเอาบ่วงเข็มตักเอาน้ำจากแม่น้ำใหญ่ชื่อฉันทระภาคา ซึ่งกำลังไหลท่วมสถานที่ถึง 18 โยชน์ คือ ข้างนี้ 9 โยชน์ ข้างโน้นอีก 9 โยชน์ น้ำที่บุรุษมิได้ตักไปมีมากกว่าน้ำที่บุรุษเอาห้วงเข็มตักไปหรือบุรุษพึงเอานิ้วมือจับเอาฝุนจากแผ่นดินใหญ่ ฝุนที่เหลือนั้นแลมีมากกว่าฝุนที่บุรุษนั้นเอานิ้วมือจับได้มา ก็หรือบุรุษพึงชี้นิ้วไปยังมหาสมุทร น้ำที่เหลือนั้นแลมีมากกว่าน้ำตรงที่บุรุษชี้นิ้วไป และบุรุษพึงชี้นิ้วไปยังอากาศ ส่วนอากาศที่เหลือนั้นมากกว่าอากาศตรงที่บุรุษชี้นิ้วไป พระพุทธคุณทั้งหลายที่พระเถระไม่เห็นนั้นแล พึงทราบว่ามีมากกว่าพระพุทธคุณที่พระเถระได้เห็นแล้ว”²

จากคำกล่าวของพระสารีบุตรนั้น แสดงให้เห็นว่า พระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมายสุดประมาณ เหมือนน้ำที่อยู่นอกภูเขิม แต่ถ้อยคำที่ท่านได้กล่าวไว้นั้น เปรียบเสมือนน้ำที่ไหลเข้าไปในภูเขิม ซึ่งมีปริมาณเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับน้ำที่มีอยู่ทั้งหมด ถ้าจะกล่าวพระพุทธานุคุณของพระองค์เพียงอย่างเดียวตลอดชีวิต ก็ไม่อาจที่จะพรรณนาไปได้หมดแต่เพียงชาตินี้เท่านั้น แต่ถ้าบุคคลใดมีปัญญามาก ก็สามารถที่จะพรรณนาพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มาก แต่ถ้าบุคคลใดมีปัญญาน้อย ก็จะสามารถพรรณนาพระคุณของพระพุทธองค์ได้น้อย

ดังนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีคุณประโยชน์อย่างมากมายต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายบนโลกใบนี้ ซึ่งยากที่จะพรรณนาให้หมดไปได้อย่างง่ายดาย เมื่อเทียบกับพระคุณของพระพุทธองค์ที่ยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อสร้างบารมีมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ให้รู้ความเป็นจริงของชีวิต

¹ จังกีสุตฺร, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมนิกายบัณฑาสก, มก. เล่ม 21 หน้า 367.

² สัมปสาทนียสูตร, ทีฆนิกาย ปาฏิหารค, มก. เล่ม 15 หน้า 214.

เพื่อจะได้หลุดพ้นออกจากทุกข์ไปสู่มิถุนานได้มากที่สุด สิ่งเหล่านี้ทำให้พระพุทธองค์เป็นผู้ทรงคุณค่าเป็นที่เทิดทูนบูชาของมนุษย์และเทวาทั้งหลาย ซึ่งพระคุณของพระพุทธองค์ที่ได้สั่งสมมานั้น เรียกว่า พระพุทธคุณ

ข. ความหมายของคำว่า พระพุทธคุณ

คำว่า “คุณ” มีความหมาย 2 อย่าง หมายถึง ความดี ความงาม และหมายถึง คุณประโยชน์ เมื่อกล่าวถึงความดีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วก็หมายถึงความบริสุทธิ์ของพระพุทธองค์ที่ปราศจากกิเลสทั้งปวง เป็นความบริสุทธิ์ใจของพระพุทธองค์ที่เรียกว่า **พระวิสุทธิคุณ** นอกจากนี้ ความมีปัญญาที่ทรงมีความฉลาดรอบรู้ในธรรมทั้งปวง ก็เป็นความดีของพระพุทธองค์ เพราะเป็นปัญญาที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธองค์เอง โดยที่ไม่ต้องให้ใครมาสอนที่เรียกว่า **พระปัญญาธิคุณ** ส่วนคุณประโยชน์ของพระพุทธองค์ หมายถึง ความมีเมตตากรุณาที่คิดช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ โดยการสั่งสอนให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและจะได้ไม่ทำบาปอกุศลให้เกิดขึ้นอีกต่อไป แล้วในไม่ช้าก็จะเป็นเหมือนอย่างพระพุทธองค์ คือ หมุดกิเลสเข้าพระนิพพานในที่สุด ซึ่งคุณประโยชน์นี้เรียกว่า **พระกรุณาธิคุณ**

ดังนั้น คำว่า “**พระพุทธคุณ**” จึงหมายถึง ความดีและคุณประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งคุณงามความดีและคุณประโยชน์ทั้งสองอย่างนี้ เป็นคุณความดีของพระพุทธองค์เอง ไม่ใช่เป็นคุณความดีของคนอื่น และคุณความดีนั้นยิ่งใหญ่มาก จนทำให้ท้าวสักกเทวราชผู้ยิ่งใหญ่และเหล่าเทวาทั้งหลาย แม้แต่พรหมรวมทั้งมนุษย์ทั้งหลายก็ให้ความเคารพพระพุทธองค์ เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ได้ทรมุเทสร้างบารมีด้วยกำลังกายและกำลังใจ จนชาติสุดท้ายได้สละราชสมบัติออกบรรพชา แล้วก็ทรงทรมุเทสทำความเพียรอย่างแรงกล้าจนหมดสิ้นอาสวกิเลสบรรลุเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ในที่สุด

ค. พุทธคุณ 9 ประการ

คุณงามความดีและคุณประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือที่เรียกว่า พระพุทธคุณ ที่มีมนุษย์และเทวาทั้งหลายต่างกล่าวสรรเสริญ มีทั้งหมด 9 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 อรหิ แปลว่า ไกล หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ห่างไกลจากกิเลสหรือพ้นจากกิเลส เพราะทรงกำจัดกิเลสทั้งหลายให้หมดไปจากใจได้ โดยไม่เหลือแม้กระทั่งเศษเสี้ยวของกิเลส ทำให้พระพุทธองค์บริสุทธิ์ผุดผ่องเหมือนกับแท่งทองชมพู¹ และมีใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวในอิฏฐารมณ์ และอนิฏฐารมณ์ที่มากกระทบ คือ ไม่ทรงยินดีในสิ่งที่น่าปรารถนา และไม่ทรงยินร้ายในสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา เปรียบเหมือนกับเสาเขื่อนที่มั่นคง ไม่โคลนเคลนหรือหวั่นไหวต่อพายุกที่มาจากทิศทั้ง 4

¹ ประเทศไทย เรียกว่า ชมพู่นุท แต่ในที่อื่นกล่าวไว้ว่า บ่อทองเกิดขึ้นในที่ระหว่างผลหว้าตักที่ฝั่งทั้งสองของแม่น้ำที่ไหลผ่านต้นหว้าใหญ่ เรียกว่า ชมพู่นุท แปลว่า เกิดที่ฝั่งแม่น้ำต้นหว้า. (จากหนังสือ 45 พรรษาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เล่ม 2, พระศาสนโศภณ, หน้า 103)

เมื่อพระพุทธรองค์ไม่เคยหวั่นไหวต่อสิ่งใด เพราะสามารถกำจัดกิเลสอาสวะได้จนหมดสิ้น ไม่เหลือแม้กระทั่งเศษเสี้ยว จึงมีนัยที่แปลได้อีกอย่างหนึ่งว่า **เป็นผู้ควร** หมายถึง เป็นผู้ที่เหลือมนุษย์และเทวาทั้งหลายสมควรแก่การเคารพ เคารพบูชาอย่างยิ่ง และเป็นที่พึ่งที่ระลึกอันสูงสุดที่แท้จริง

เพราะฉะนั้น พระพุทธรองค์เป็นผู้ไกลจากกิเลส เพราะพระพุทธรองค์เป็นผู้มั่นคง ไม่หวั่นไหวจากกิเลสทั้งปวงที่จะมากระทบใจได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บุคคลใดมาพบเจอพระพุทธรองค์ ก็รู้ว่าท่านผู้นี้คือ บุคคลที่ควรแก่การเคารพกราบไหว้ เคารพบูชาไว้ในใจ เป็นที่พึ่งที่ระลึกอันสูงสุดที่แท้จริง

ประการที่ 2 สัมมาสัมพุทธโธ มาจากคำ 3 คำ คือ คำว่า **สัมมา** คำว่า **สัม** และคำว่า **พุทธโธ** คำว่า **“พุทธโธ”** แปลว่า รู้ เข้าใจ¹ หมายความว่า พระพุทธรองค์ทรงเป็นผู้ที่ทั้งรู้ทั้งเห็นอย่างถูกต้อง โดยอาศัยธรรมจักรซึ่งสิ่งทั้งหลายที่พระองค์รู้เห็นนั้น ตรงตามความเป็นจริง ไม่ใช่คาดคะเนหรืออนุมานเอา เพราะพระพุทธรองค์เป็นผู้ที่มีดวงตาธรรม คือ ตาภายใน เห็นเหตุในทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง และการตรัสรู้ของพระพุทธรองค์มีขั้นตอนเป็นไปตามลำดับ เมื่อเป็นเช่นนี้พระพุทธรองค์จึงทรงมีความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงทุกประการ ซึ่งเป็นไปตามเนื้อความในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรตอนหนึ่งที่ว่า **“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อปฏิบัติมรรคมืองค์ 8 แล้ว ก็ทำให้ธรรมะเหล่านี้เกิดขึ้นแก่เรา คือ จักขุ ญาณัง ปัญญา วิชชา อาโลโก”**² ซึ่งคุณพิเศษทั้ง 5 อย่างนี้ จะเกิดขึ้นมาตามลำดับ อะไรที่เป็นความมีดมน หรือลึกลับของโลกและชีวิต ก็ถูกเปิดเผยขึ้น พระองค์จึงเป็นเหมือนประติปธรรมเอกของโลกและจักรวาล ที่นำความสว่างไสวมาสู่ใจของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ดังนั้น เมื่อพระพุทธรองค์ดำเนินทางสายกลางคือ มรรคมืองค์ 8 จนสามารถตรัสรู้ธรรม รู้เห็นเหตุเกิดของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง จึงทำให้เข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริงทุกอย่าง และทำให้กำจัดกิเลสอาสวะได้หมดสิ้น พร้อมกับทรงรู้แจ้งในธรรมทั้งปวง พร้อมทั้งเหตุทั้งปวงอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ความรู้เช่นนี้จึงไม่มีบุคคลใดที่จะสามารถมาตีเตียนพระพุทธรองค์ได้ เพราะว่าการที่บุคคลใดจะทำอะไรหรือเรียนอะไรก็ตาม ย่อมต้องเห็นก่อนเป็นอันดับแรก ถ้าไม่ได้เห็นแล้วก็ยากที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนเองทำหรือเรียนในสิ่งนั้น ความรู้ที่พระพุทธรองค์รู้นั้น จึงสามารถแปลได้ว่า **ทั้งรู้ทั้งเห็น ไม่ใช่รู้เพียงอย่างเดียว**

คำว่า **สัม** มาจากคำว่า **สัง** แปลว่า ด้วยตนเอง³ เป็นคำนำหน้า พุทธโธ จึงหมายความว่า พระพุทธรองค์ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่ต้องให้บุคคลใดมาสอน หรือไม่ได้ไปคัดลอกเลียนแบบใคร เพราะพระพุทธรองค์ทรงรู้เห็นด้วยตนเอง

คำว่า **สัมมา** แปลว่า โดยชอบ ถูกต้อง⁴ เป็นคำนำหน้า **สัมพุทธโธ** จึงหมายความว่า พระพุทธรองค์ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เองในสิ่งที่ติดต่อดตนเองและผู้อื่น และในสิ่งที่ตรัสรู้ยังเป็นสิ่งที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ เพราะสิ่งที่พระพุทธรองค์ตรัสรู้นั้น มีเหตุผลรองรับกันเสมอ ไม่ได้มีความคลาดเคลื่อนกัน เนื่องจากพระพุทธรองค์ทรงรู้เหตุและผล รู้ว่าอะไรเป็นเหตุและรู้ว่าอะไรเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเหตุเหล่านั้น

¹ พระมหาสมปอง มุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2542, หน้า 13.

² **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**, พระวินัยปิฎก มหาขันธ์กะ, มก. เล่ม 6 หน้า 46.

³ ป. หลงสมบุญ, พันตรี. **พจนานุกรมมคธ-ไทย**, กรุงเทพฯ : อาทรการพิมพ์, หน้า 687.

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538, หน้า 329.

เพราะฉะนั้น คำว่า **สัมมาสัมพุทธ** จึงมีความหมายว่า เป็นผู้ตรัสรู้แล้วด้วยพระองค์เองโดยชอบ หรือโดยถูกต้อง คือ เป็นผู้ที่ทั้งรู้ทั้งเห็นในธรรมทั้งหลาย และรู้ว่าอะไรเป็นเหตุที่ทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นมาได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเป็นผู้ที่ทั้งรู้ทั้งเห็นในเหตุและผลของธรรมทั้งหลายตรงตามความเป็นจริงด้วยพระองค์เอง โดยไม่ได้มีบุคคลใดมาสอนให้ ดังที่พระอัสสชิกล่าวกับพระสารีบุตรว่า **“ธรรมเหล่าใด มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และเหตุแห่งความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้”**¹

ประการที่ 3 วิชชาจรณสัมปันโน มาจากคำ 2 คำ คือ วิชชาและจรณะ คำว่า **วิชชา** หมายถึง วิชชา 8 คือ **วิปัสสนาญาณ** ความเห็นแจ้ง เห็นวิเศษ หมายถึง พระพุทธองค์ทรงเห็นแจ้งในสภาวะธรรมตรงตามความเป็นจริง เช่น เห็นขั้นที่ 5 ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา และยังทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องติดอยู่ในวัฏสงสารและต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ซึ่งการเห็นแจ้งนั้น ไม่ใช่จะมองเห็นได้ด้วยตามนุษย์ แต่พระพุทธองค์ทรงเห็นได้ด้วยตาธรรม คือ ตาภายใน

มโนมยิทธิ ฤทธิ์ทางใจ คือ จะนึกให้เป็นอย่างไร ก็เป็นไปตามที่นึกได้

อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ เช่น เนรมิตกายคนเดียวเป็นหลายคนได้

ทิพพโสต มีหูทิพย์ มีญาณพิเศษที่จะฟังอะไรก็ได้ยินตามที่ปรารถนา

เจโตปริยญาณ คือ รู้วาระจิตของผู้อื่น

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่สามารถระลึกชาติหนหลังได้ว่า ชาติไหน เกิดเป็นอะไร

ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์ พระองค์ทรงสามารถมองเห็นทุกสิ่งได้หมด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ไกลอย่างไร และระลึกชาติหนหลังของสัตว์อื่นได้

อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำลายอาสวะให้หมดสิ้น คือ ทรงขจัดกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป ไม่มีเหลือในชั้นธัมมทานของพระองค์เลยแม้แต่ชนิดเดียว ดังที่ได้ตรัสกับสคารวมาณพว่า **“เมื่อจิตเราเป็นสมาธิบริสุทธิ์ ผุดผ่อง หลุดพ้นจากกิเลสแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นไม่มี”**

การที่พระพุทธองค์ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชา 8 ประการนี้ จึงทำให้พระองค์สามารถกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปและยังสั่งสอนให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้รู้เห็นจนสามารถกำจัดกิเลสไปได้หมดเหมือนอย่างกับพระองค์ วิชชา จึงเป็นความรู้ที่สามารถจะกำจัดความมืด คือ อวิชชา ให้หมดสิ้นไปได้อย่างถาวร

คำว่า **จรณะ** หมายถึง ความประพฤติอันงดงาม มี 15 ประการ ได้แก่ **ศีลสังวร** คือ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ **อินทริยสังวร** คือ ความสำรวมอินทริยทั้ง 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ **โภชนเมตตัญญุตตา** คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภค **ชาคริยานุโยค** คือ การประกอบความเพียรที่ทำให้เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ **ศรัทธาสติ ทิริ โอดตปปะ** **พาหุสัจจะ** **อุปกัม** **ปัญญาและรูปमान** 4 สิ่งเหล่านี้แสดงถึงว่า พระพุทธองค์ทรงมีศีลาจารวัตรทั้งงดงาม ทรงประพฤติปฏิบัติจรณะทั้ง 15 ประการมากมายหลายภพหลายชาติ จึงทำให้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะจรณะทั้ง 15 ประการ เป็นพื้นฐานที่ทำให้พระองค์มีความหนักแน่นมั่นคงอย่างต่อเนื่องในการสร้างบารมี จนกระทั่งบรรลूपระสัมมาสัมโพธิญาณตามความปรารถนาที่ตั้งใจไว้

¹ เรื่องสังขย, ขุททกนิกาย คธาธรรมบท, มก. เล่ม 40 หน้า 126.

เพราะฉะนั้น คำว่า **วิชาจรรยาสัมปโน** จึงหมายความว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา เพราะพระองค์ทรงประพฤติปฏิบัติจรรยาทั้ง 15 ประการมาหลายภพหลายชาติ จึงทำให้พระองค์มีวิชาที่รู้ในสิ่งที่สามารถกำจัดความมืด คือ อวิชชา และบรรลุปะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ด้วยพระองค์เอง

ประการที่ 4 สุกโต แปลว่า ผู้เสด็จไปดีแล้ว เสด็จไปสู่ที่ดี เสด็จไปโดยชอบ ผู้ทรงละกิเลสด้วยอรหัตตมัคคญาณแล้วไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสนั้นอีก เสด็จไปจากสงสารแล้วไม่กลับมาอีก หรือผู้เสด็จไปเพื่อยังประโยชน์ของตนและผู้อื่นให้สำเร็จด้วยดี¹ หมายความว่า พระพุทธองค์ทรงประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา ใจ อย่างสม่ำเสมอมาหลายภพหลายชาติ โดยดำเนินไปตามเส้นทางของศีล สมาธิและปัญญา จนสามารถกำจัดกิเลสที่อยู่ในใจได้อย่างหมดสิ้น แล้วบรรลุปะสัมมาสัมโพธิญาณได้ และเมื่อดับขันธปรินิพพานก็ไปสู่พระนิพพาน ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสที่พระองค์ละได้แล้วอีก

นอกจากนี้ คำว่า สุกโต ยังแปลว่า ไปสู่ที่โหนดดีที่นั่น หมายความว่า ไปทำประโยชน์เกื้อกูลให้มีความสุขแก่ที่นั่น ดังเช่นเมื่อคราวที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปยังกรุงเวสาลี เพื่อขจัดทุกข์โศกโรคภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไป ทำให้เมืองเวสาลีสะอาดหมดจดและชาวเมืองเวสาลีก็กลับมามีความสุขกันอีกครั้งหนึ่ง

เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ทรงประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา และใจมาอย่างต่อเนื่องทุกๆ ชาติที่เกิดมาสร้างบารมี จึงทำให้พระพุทธองค์สามารถกำจัดกิเลสได้หมดสิ้นและไปสู่พระนิพพาน โดยที่ไม่ต้องกลับมาเกิดอีกต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้พระพุทธองค์ไม่ว่าจะเสด็จไปที่ใด สรรพสัตว์ทั้งหลายก็จะเกิดความชุ่มเย็นด้วยบุญญาบารมีของพระองค์ที่สั่งสมมา และทำให้สถานที่นั้นสะอาดหมดจด มีแต่ความสุขความเจริญ มนุษย์และเทวดาทั้งหลายก็เข้าถึงธรรม มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกอันสูงสุด

ประการที่ 5 โลกวิทู แปลว่า ทรงรู้แจ้งโลก หมายความว่า ทรงรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในภพ 3 คือ โลกทั้ง 3 มีสังขารโลก สัตว์โลก โอภาสโลก

สังขารโลก คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ หรือที่เรียกว่า ชั้น 5 หมายถึง สังขารร่างกายของคนและสัตว์ทั้งหลายที่ประกอบด้วยกายกับใจ ซึ่งมีอาหาร² เป็นปัจจัยปรุงแต่งให้สรรพสัตว์ทั้งหลายดำรงอยู่ได้

สัตว์โลก คือ เห็น จำ คิด รู้ หรือที่เรียกว่า ใจ หมายถึง สรรพสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในภพ 3 ยังมีจิตซัดส่ายไปในสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น หรือได้สัมผัสทางรูป รส กลิ่น เสียงหรือวัตถุสิ่งของก็ตาม ก็ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

โอภาสโลก คือ สถานที่ที่รองรับซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า ภพ 3 หมายถึง สถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ทั้งหลาย และยังเป็นสถานที่สร้างกรรมดีและกรรมชั่ว นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ได้กระทำไว้ครั้นเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้สภาพความเป็นไปของสัตว์โลกทั้งหมด ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่อย่างไร จะตายจะเกิดได้อย่างไร จะคิดดีคิดชั่วอย่างไร และต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไร หรือแม้แต่ภพภูมิ จักรวาลที่

¹ พระมหาสมปอง มุทีโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2542, หน้า 913.

² อาหารแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ **กวลิงการาหาร** หมายถึง อาหารที่รับประทานเข้าไป, **ผัสสาหาร** คือ การสัมผัสหรือการกระทบ หมายถึง ถ้ามีอาการตีมากกระทบ ก็ทำให้รู้สึกเป็นสุข ถ้าอาการตีไม่ตีมากกระทบ ก็ทำให้รู้สึกเป็นทุกข์ ถ้ากระทบกับอาการตีที่เป็นกลาง ก็จะไม่รู้สึกเฉยๆ ไม่ยินดียินร้าย, **มนโสนัญเจตนาหาร** คือ ความคิดความอ่านหรือเจตนาทางใจเป็นอาหารที่ทำให้เกิดความคิด การพูดและการกระทำ, **วิญญาณาหาร** คือ ความรู้แจ้งอารมณ์

อาศัยอยู่นี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และจะมีการเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไร ดังนั้นพระพุทธองค์จึงทรงสรุปได้ว่า “โลกทั้งโลกก็คือคูกขังสรรพสัตว์” ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดมานับภพนับชาติไม่ถ้วน จึงทำให้พระพุทธองค์ ทรงรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ชื่อว่าความลับไม่มีในโลกใบนี้สำหรับพระพุทธองค์

เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงชื่อว่า โลกวิทู หมายถึง ผู้รู้แจ้งซึ่งโลก เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ ลังสมบารมีมาอย่างยาวนาน จนทำให้พระพุทธองค์เกิดปัญญาแทงตลอด สามารถรู้ในทุกสิ่งได้ ไม่มีอะไรจะ มาปิดบังพระองค์ได้เลย จึงทำให้ความรู้แจ้งทุกอย่างในโลกก็เกิดขึ้นตามมาได้ในที่สุด

ประการที่ 6 อนุตตรโอรุ ปุริสทัมมสารถิ หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบเหมือนสารถิผู้ ฝึกสอนคนเป็นอย่างดี จะหาผู้อื่นเสมอเหมือนไม่ได้ โดยสอนให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ เพราะพระพุทธองค์ ทรงฝึกโดยไม่ต้องใช้อาชญา แต่พระองค์ทรงรู้จักอุบายในการสอนมากมายให้เหมาะกับบุคคลนั้นๆ ตาม สมควรแก่บารมีของแต่ละคน ถ้าจะกล่าวให้เข้าใจง่ายๆ ว่า พระพุทธองค์ทรงใช้อุบายสอนให้เหมาะสมกับ อุปนิสัยของแต่ละคนที่ควรฝึกได้ เช่น การปล่อยโยน การบังคับ การยกย่อง ทำให้บุคคลเหล่านั้นละมานะ- ทิฎฐิได้ เชื่อมโยงในสิ่งที่พระองค์ทรงสอนได้จนสามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ในที่สุด และผู้ที่พระองค์ฝึกให้แล้ว ก็จะได้ผลแห่งการฝึกตามสมควรแก่บารมีของแต่ละคนที่ได้สั่งสมมา

ประการที่ 7 สัตถา เทวมนุสสานัง หมายถึง ทรงเป็นพระบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพราะตั้งแต่แรกที่ทรงสร้างบารมี พระพุทธองค์ก็มีมหากรุณาธิคุณ ตั้งความปรารถนาที่จะนำพาสรรพสัตว์ ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ไปสู่พระนิพพาน พระองค์จึงไม่ได้เทศนาสอนเฉพาะมนุษย์เท่านั้น แต่ทรง เทศนาสอนให้กับเทวดา พรหม อรูปพรหมหมดทุกชั้น ตลอดจนถึงสัตว์เดรัจฉาน ตามแต่กำลังบุญของแต่ละท่านจะรับได้ ดังที่ปรากฏตามพุทธกิจ 5 ประการ¹ คือ เวลาย่ำรุ่งพิจารณาเวไนยสัตว์ที่จะพึงโปรดว่า จะมีบุคคลใดบ้าง มีอินทรีย์แก่กล้า มีบุญบารมีพอที่จะได้บรรลุมรรคผล พระพุทธองค์ก็เสด็จไปโปรด เวลาเช้า บิณฑบาตโปรดสรรพสัตว์ให้ได้บุญบารมีเพิ่มพูนยิ่งขึ้นไป เวลาเย็นแสดงธรรมโปรดสาธุชนที่มาฟังธรรม เวลาพลบค่ำทรงให้โอวาทภิกษุแก้ไขปัญหาพาไปสู่จุดหมาย คือพระนิพพาน เวลาเที่ยงคืนแก้ปัญหของ เทวดาที่มาจากสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งพระองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเทวดาให้ได้บรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ไม่เคยเบื่อหน่ายในการสอนเลย และยังทุ่มเทในการฝึกทั้งมนุษย์และเทวดา ทั้งหลายอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลายทั้งในโลกนี้ โลกหน้าและการบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดที่หัวใจแห่งความเป็นครูของพระองค์ทรงต้องการให้ทั้งมนุษย์และ เทวดาได้รับผลอย่างนี้ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจอย่างนี้ ทรงสั่งสอนทั้งมนุษย์และเทวดา ดังนั้น จึงได้พระนามว่า เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ประการที่ 8 พุทโธ หมายถึง ทรงเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว² ผู้รู้ คือ ทรงรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่ง ทั้งปวง ทั้งรู้ทั้งเห็น นอกจากเห็นแล้วรู้แล้วยังกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ เพราะพระพุทธองค์ทรงรู้เรื่องราว เกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ว่า มีความทุกข์เป็นพื้นฐานของชีวิต ความทุกข์นั้นเกิดจากอะไร จะดับด้วยวิธีการใด ดับแล้วจะไปไหน เป็นอยู่อย่างไร ทรงรู้เห็นตลอดหมด และยังมีพระมหากรุณาธิคุณ นำความรู้ที่รู้ได้เห็น มาแนะนำสั่งสอน ซึ่งเป็นความรู้อันบริสุทธิ์ ที่ออกมาจากแหล่งแห่งความบริสุทธิ์ ผู้ที่รู้แล้วก็ทำให้บริสุทธิ์

¹ พรหมชาลสูตร, ทีฆนิกาย สีสันธวรรค, มก. เล่ม 11 หน้า 147.

² พระวิสุทธิธารามหาเถระ, ธาตวลดงคหปาฐนิสสย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535 ข้อ 259 หน้า 276.

ตามพระองค์ไปด้วย มีความสุขล้วนๆ ไม่มีทุกข์เจือปน

ผู้ตื่น คือ ตื่นแล้วจากกิเลสอาสวะทั้งหลาย มนุษย์ส่วนใหญ่ยังหลับอยู่ คนหลับก็เหมือนคนที่ตายไปชั่วขณะ หลับไหลเพราะกิเลสเข้าไปบังคับบัญชา พระพุทธองค์ทรงพ้นจากการบังคับบัญชาของกิเลส ทรงรู้วิธีที่จะเอาชนะกิเลส จึงกำจัดกิเลสในตัวได้หมดสิ้น แล้วทรงสอนผู้อื่นให้รู้เรื่องการดับทุกข์อย่างแท้จริง ทั้งทำได้ด้วยสอนได้ด้วย ครูทำได้อย่างไร ก็สอนให้ลูกศิษย์ทำได้อย่างนั้น ไม่มีศาสดาใดในโลกเสมอเหมือนพระองค์

ผู้เบิกบาน คือ พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยผ่องแผ้วสะอาดบริสุทธิ์ เปรียบเหมือนดอกประทุมชาติที่เบ่งบานเต็มที่ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้รู้แจ้งธรรมะอันบริสุทธิ์ ตื่นแล้ว พ้นแล้วจากอวิชชาทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้จึงทำให้พระองค์เบิกบาน เนื่องจากได้ทรงทำพุทธกิจที่ตั้งใจไว้สำเร็จแล้ว

ประการที่ 9 ภควา¹ มีความหมาย 2 นัย ความหมายแรก แปลว่า หัก หมายถึงพระพุทธองค์ทรงหักวัฏสงสารได้ กล่าวคือ อวิชชา ตัณหาและอุปาทาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องวนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร ไม่ให้ออกจากภพ 3 ได้ แต่เมื่อพระพุทธองค์ทรงหักได้แล้ว ก็สามารถที่จะออกจากภพ 3 ไปสู่พระนิพพานได้ในที่สุด

ความหมายที่ 2 แปลว่า แจก หมายถึง พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้จำแนกธรรมทั้งหลายให้เห็นชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติที่เหมาะสมกับสติปัญญาของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่พระองค์ทรงทำได้อย่างนี้เพราะเหตุที่ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงเป็นสัมพัทธ์ รู้แจ้งธาตุธรรมทั้งปวง จึงทำให้สามารถจำแนกธรรมทั้งหลายได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับสติปัญญาของสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับรู้เห็น และรับปฏิบัติสืบๆ กันมา และทรงประกาศพรหมจรรย์ คือแบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทธิ์บริบูรณ์ อันไพเราะทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและในที่สุด

เมื่อได้ศึกษาจากพระพุทธคุณทั้ง 9 แล้ว จะเห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ที่พร้อมแล้วจะปลดปล่อยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ภัยในวัฏสงสาร ทรงยังสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ดำรงอยู่ในอริยมุขอันประเสริฐ ทรงเป็นที่พึ่งอันเกษมอย่างสูงสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ทรงขับไล่อวิชชา คือความไม่รู้ ให้ออกไปจากชั้นนันทานของสรรพสัตว์ทั้งหลายทรงเป็นผู้รู้เรื่องราวความเป็นจริงของโลกและชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง คุณความดีและคุณประโยชน์เหล่านี้ จึงเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ได้รับการเทิดทูนบูชาอย่างสูงสุดจากเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานมาได้ประมาณสองพันกว่าปีแล้ว แต่ถึงกระนั้น พระพุทธคุณอันไม่มีประมาณ ก็ได้เลือนหายไปจากใจของพุทธบริษัททั้ง 4 เพราะพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ยังคงปรากฏอยู่ตราบนานถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ยังทำให้เราเข้าใจภาพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชัดเจนอีกว่า พระองค์ทรงเป็นใคร ทรงดำเนินชีวิตมาอย่างไร จึงทำให้พระองค์สมความปรารถนาที่ตั้งใจไว้ เพราะฉะนั้นเมื่อได้ศึกษาพระพุทธคุณทั้ง 9 ประการแล้ว ก็สามารถที่จะสรุปเนื้อหาของพระพุทธคุณมาเป็นความหมายของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ได้อย่างถูกต้อง

2.1.2 นิยามของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

คำว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย มีนัยที่แตกต่างกันไปตามสติปัญญาที่ผู้นั้น

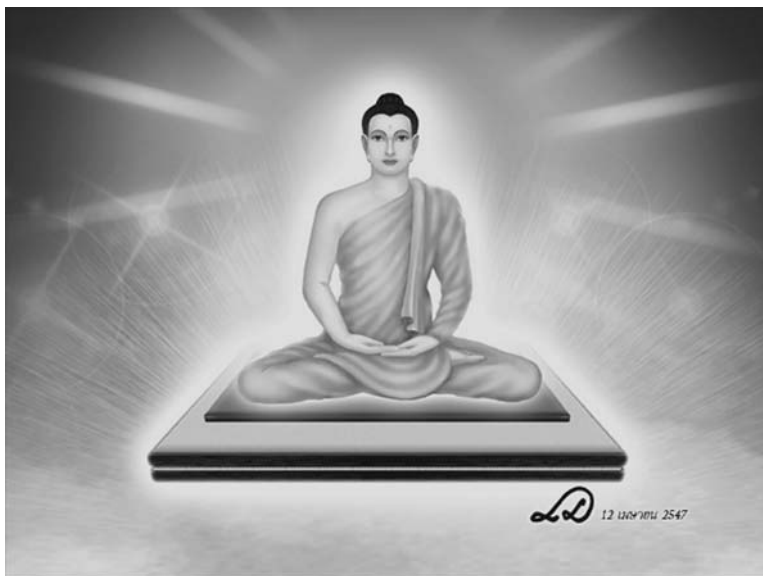
¹ หนังสือนักธรรมชั้นโท วิชาธรรมวิภาค หน้า 229 แปลความหมายว่า ทรงเป็นผู้มีโชค เมื่อพระองค์จะทรงทำการใดก็ลุล่วงปลอดภัยทุกประการ

จะฟังมี หรือพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่ไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังก็ย่อมมีความเข้าใจความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระพุทธปฏิมากรในโบสถ์หรือพระพุทธรูปที่กราบไหว้บูชาอยู่บนที่นั่งพระ บางท่านอาจจะเข้าใจผิดคิดว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเพียงรูปปั้น เป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นมิใช่มีตัวตนที่แท้จริงอยู่ในโลกนี้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อนอกพระพุทธศาสนาที่พยายามนำพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปกล่าวในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง เช่น พระพุทธเป็นอวตารของพระเจ้าองค์นั้นองค์นี้ ความเชื่อเหล่านี้ เป็นการหาผลประโยชน์จากพระพุทธศาสนา และเป็นการกลั่นความเชื่อของศาสนาพุทธให้เข้ากับศาสนาของตนได้อย่างแยบยล นับว่าเป็นอันตราย เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะผู้ไม่เข้าใจย่อมหลงเชื่อได้โดยง่าย

จากการที่นักศึกษาได้ศึกษาพระพุทธคุณทั้ง 9 ประการมาแล้วในข้างต้น ก็จะทำให้นักศึกษาเห็นคุณสมบัติเฉพาะพระองค์ ซึ่งเป็นเหมือนบทสรุป ซึ่งถ้าศึกษาอย่างเข้าใจแล้ว ก็ทำให้สามารถที่จะเข้าใจนิยามของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ได้ในระดับหนึ่งทีพอจะทำให้เห็นภาพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ฉะนั้นต่อไปนี้ นักศึกษาจะได้ทราบความหมายของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ต่อไป

เมื่อก้าวถึงความหมายของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” จะมีความหมายที่สำคัญอยู่ 2 นัย คือ

นัยที่ 1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระสมณโคดมพุทธเจ้า ผู้ที่หลุดพ้นจากความทุกข์ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และทรงตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระองค์เอง ซึ่งแต่เดิมคือ เจ้าชายสิทธัตถะ แห่งศากยวงศ์ ที่พระองค์นั่งเจริญภาวนาปรารภความเพียร เป็นจาดุรงควิริยะ คือ แม่เลือดเนื้อจะแห้งเหือดหายไป เหลือแต่เอ็น หนึ่งหุ้มกระดูกก็ตาม ถ้าไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณก็ยอมตายจนในที่สุดก็ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ดวงไม้ศรีมหาโพธิ¹ เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้วก็ได้เสด็จไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สัตว์โลกให้รู้ตามในความรู้ที่พระองค์ทรงตรัสรู้ ซึ่งพระองค์ได้ประกาศพระพุทธศาสนาตลอด 45 พรรษา มีพระชนมายุได้ 80 ปี ก็ทรงปรินิพพาน

ดังที่นิยามมาข้างต้น พอสรุปในความหมายแรกได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง กายเนื้อของพระสมณโคดมพุทธเจ้า ที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ ผู้เป็นศาสดาเอกของโลก ผู้ตรัสรู้เองโดยมิได้มีใครสอน เป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย มีประวัติปรากฏเป็นหลักฐานในประวัติศาสตร์โลก ที่ได้ศึกษากันมาในระบบการศึกษาของไทย เรื่อง พุทธประวัติ

¹ สูตรที่ 5 กัมมกรณวรรคที่ 1, อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต, มก. เล่ม 33 หน้า 297.

กายเนื้อที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษนี้ มีความไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตา จึงมีความแก่ ความเจ็บและความตาย เหมือนบุคคลทั่วไป แต่กายนี้เป็นร่างกายของบุคคลผู้ประเสริฐสูงสุด เพราะได้ทรง สั่งสมบ่มบารมีมาหลายภพหลายชาติจนบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ จึงได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และเมื่อ เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ร่างกายนี้ย่อมสูญสิ้นไป

นัยที่ 2 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระพุทธเจ้าที่อยู่ภายในร่างกายของพระองค์ ที่ พระองค์ทรงปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 อย่างตลอดต่อเนื่องในการสร้างบารมีในทุกๆ ชาติ แม้แต่ในพระชาติสุดท้าย พระองค์ทรงสละชีวิต เพื่อให้ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ และในที่สุดพระองค์ก็ทรงได้เข้าถึงพระพุทธเจ้า คือ ธรรมกาย หรือ กายธรรมภายใน ที่อยู่ในตัวของพระองค์และทำให้พระองค์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธ- เจ้าในที่สุด

ดังที่นิยามมาข้างต้น พอสรุปในความหมายที่สองได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระธรรม กายที่อยู่ภายในร่างกายของพระพุทธเจ้า ที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะที่มีกายเนื้ออันประกอบด้วยลักษณะมหา

บุรุษเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่าง สมบูรณ์ดังมีพุทธพจน์ยืนยันไว้ว่า “ความ เป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้อยู่ที่เนื้อหนัง ร่างกาย แต่อยู่ที่ธรรม”¹ และที่ทรง กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็น ธรรม”²

พระธรรมกายที่อยู่ภายในกายเนื้ออัน ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษนี้ เป็น กายนี้ไม่มีวันสูญสลายไป เมื่อใดที่ มนุษย์ประพฤติปฏิบัติธรรมอย่าง สม่ำเสมอเป็นประจำ ก็จะสามารรถเข้า

ถึงกายภายใน ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อยู่ภายในกายอย่างแน่นอน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปนิยามของคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ว่ามีความหมายอยู่ 2 นัย ในความหมายแรก คือ ร่างกายพระสมณโคตมพุทธเจ้า เป็นกายมนุษย์ที่ถึงพร้อมด้วยลักษณะมหาบุรุษผู้ เป็นศาสดาเอกของโลก ส่วนความหมายที่ 2 คือ กายธรรมหรือธรรมกาย หมายถึง พระธรรมกายที่ซ่อนอยู่ ภายในร่างกายของพระองค์ ที่ทำให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างสมบูรณ์

หากจะกล่าวความหมายโดยสรุปจากในนัยสำคัญทั้ง 2 **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** หมายถึง พระมหา บุรุษ ผู้ประกอบด้วยกายลักษณะมหาบุรุษอันมีพระธรรมกายซ่อนอยู่ภายใน เป็นผู้ต่างไกลจากกิเลส ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นครูของมนุษย์และเทวดา เป็นศาสดาเอกของโลก

จะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ บุคคลผู้มีพระคุณต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายอย่างมากมาย

¹ อัครัญญสูตร, ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 55 หน้า 150.

² วัคคสิสูตร, สังยุตตนิกาย ชันธวรรค, มก. เล่ม 27 หน้า 276.

เกินกว่าที่บุคคลทั่วไปจะพรรณนาได้หมดสิ้น เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระคุณอย่างมากที่คิดจะหลุดพ้นออกจาก วัฏสงสารด้วยตนเอง และคิดที่จะพาสรรพสัตว์ทั้งหลายออกไปด้วย และด้วยเหตุที่พระองค์ทรงสร้างบารมี อย่างยิ่งยวด โดยที่ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก เพื่อมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทำให้พระองค์เป็น ผู้ทรงคุณค่า มีพระคุณและคุณประโยชน์อย่างมากมายต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายและ ด้วยเหตุที่พระองค์ทรง สร้างบารมีมาหลายภพหลายชาติ จึงทำให้พระองค์ได้ที่สุดแห่งรูปสมบัติ คือ กายมหาบุรุษ ที่ใครก็ตามที่ได้ เห็นก็เกิดความรักอาลัยมโหฬาร เกิดบุญบูชา และยังทำให้พระองค์ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้ คือ การได้ มาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและนำพระสัทธรรมอันประเสริฐมาสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้น จากวัฏสงสารนี้

2.2 การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นการยาก

การเสด็จอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ในโลกนี้ ย่อมเป็นการยากอย่างยิ่ง ที่เป็น เช่นนี้ก็เพราะว่าบุคคลที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะต้องเป็นบุคคลผู้มีหัวใจที่ยิ่งใหญ่สุดประมาณ ที่เห็นวัฏสงสาร นี้เป็นเหมือนคุกแห่งความทุกข์ ที่กักขังสรรพสัตว์ทั้งหลายไว้ การบังเกิดขึ้นของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะต้องใช้เวลายาวนานมาก กว่าจะเจอบุคคลเช่นนี้ แต่เมื่อบุคคลเช่นนี้ เกิดขึ้นแล้วในโลก ก็ยังจะต้องใช้เวลาอีกยาวนานในการสร้างสมบารมีสืบเนื่องมาโดยลำดับ จนกว่า บารมีจะบรรลุถึงความสมบูรณ์ทุกประการ จึงจะมาอุบัติตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ก่อนจะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ก็เคยเกิดมา เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับพวกเรา พระองค์ก็ทรงลองผิดลองถูก เพื่อค้นหาหนทางพ้นทุกข์มาโดยตลอด ซึ่งใน บางครั้งพระองค์ก็ได้พลาดพลั้งทำบาปอกุศลบ้าง จึงต้องวนเวียนอยู่ในทุกติภูมิเป็นเวลายาวนาน ทำให้ ระยะเวลาในการสร้างบารมีนั้นยาวนาน ยืดเยื้อออกไป แต่เมื่อพระองค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้มาสร้าง บารมีอย่างเต็มที่ จนสามารถที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุท ธิองค์ที่ต้องการจะนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากคุกแห่งทุกข์นี้ไปด้วย ดังที่ได้ตั้งความปรารถนาไว้ตั้งแต่ เริ่มคิดสร้างบารมีเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้สร้างสมบารมีมาเป็นเวลายาวนาน ต้องใช้ความ พากเพียรพยายามและกำลังใจเป็นอย่างมาก รวมกับความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างบารมีเพื่อมาตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยที่ไม่ได้ท้อถอยในระหว่างหนทางการสร้างบารมี แม้จะต้องเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน จนในที่สุดก็สามารถมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทรงสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ออกจาก วัฏสงสารไปสู่พระนิพพานได้สำเร็จตามความปรารถนาที่ตั้งใจไว้ในการสร้างบารมี

การมาบังเกิดของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก เพื่อฝึกฝน อบรมตนเองให้สะอาดบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ สั่งสมบารมีให้บรรลุถึงความสมบูรณ์ทุกประการ สั่งสม ความเป็นครูของโลก เพื่อจะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นไปด้วย เพราะพระองค์ไม่ได้เกิดมาเพื่อตนเองเพียงคนเดียว แต่เกิดมาเพื่อที่จะยกตนและสรรพสัตว์ให้พ้นจาก วัฏสงสารนี้ให้ได้ ดังพุทธดำรัสที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกเมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อ ความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก.... เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.... ความ ปรากฏแห่งบุคคลผู้เป็นเอกหาได้ยากในโลก บุคคลเป็นเอกเมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้น เป็น

อัจฉริยมนุษย์.... กาลกิริยาของบุคคลผู้เป็นเอกเป็นเหตุแห่งความเสียใจของคนเป็นอันมาก บุคคลผู้เป็นเอก.... ย่อมเกิดขึ้นเป็นผู้ไม่มีที่สอง ไม่มีใครเช่นกับพระองค์ ไม่มีใครเปรียบ.... เป็นผู้เลิศกว่าสัตว์ทั้งหลาย.... ความปรากฏแห่งบุคคลผู้เป็นเอกเป็นความปรากฏแห่งจักรุญใหญ่ แห่งแสงสว่างใหญ่ แห่งความรู้โรจน์ใหญ่ แห่งอนุตตริยะ 6 เป็นการกระทำที่แจ้งปฏิสัมภทา 4 เป็นการแทงตลอดธาตุเป็นอันมากและธาตุต่างๆ เป็นการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผล บุคคลเป็นผู้เอกเป็นโฉน คือพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”¹

ดังพุทธดำรัส จะเห็นได้ว่า การอุบัติขึ้นในโลกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ถึงแม้จะมาบังเกิดขึ้นได้เพียงครั้งละพระองค์เดียวเท่านั้น ไม่สามารถมาตรัสรู้ได้คราวละมากกว่าหนึ่งพระองค์ แต่การมาตรัสรู้ของพระพุทธองค์ก็เป็นประโยชน์เกื้อกูลและนำความสุขมาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอย่างมากมาย เพราะเมื่อเสด็จอุบัติตรัสรู้ในโลกแล้ว ทรงสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้เกิดปัญญา เข้าใจความจริงอย่างที่พระองค์ทรงรู้แจ้งเห็นจริงได้แล้ว เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายออกจากวัฏสงสาร ไปสู่พระนิพพาน พ้นจากทุกข์ทั้งปวงตามความปรารถนาที่ตั้งใจไว้ จึงทำให้พระองค์ทรงเป็นเอกบุคคลที่ไม่มีใครเสมอเหมือนในทุกๆ ด้าน²

นอกจากนี้ ยังทำให้โลกได้อนุตตริยะ คือ ได้สิ่งที่ยอดเยี่ยม 6 อย่าง ได้แก่ **ทัสสนาอนุตตริยะ** การเห็นยอดเยี่ยม คือ การได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **สวานุตตริยะ** การฟังยอดเยี่ยม คือ การได้ฟังพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **ลาภอนุตตริยะ** การได้ยอดเยี่ยม คือ การได้ศรัทธาเชื่อในคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **สิกขาอนุตตริยะ** การศึกษายอดเยี่ยม คือ การได้ฝึกหัดตนตามหลักไตรสิกขา **ปาริฉริยาอนุตตริยะ** การรับใช้ยอดเยี่ยม คือ การได้รับใช้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการฝึกหัดตนตามหลักไตรสิกขา **อนุสสทานุตตริยะ** การหมั่นระลึกถึงยอดเยี่ยม คือ การหมั่นระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายทำให้แจ้งปฏิสัมภทา 4 จึงทำให้แทงตลอดธาตุต่างๆ เป็นอันมาก คือ การรู้และเข้าใจได้ถูกต้องในเรื่องของธาตุที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นชีวิตมนุษย์และสัตว์ในภพภูมิต่างๆ ได้ครบถ้วน จนทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้บรรลุผลญาณ คือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผลและอรหัตตผล

การอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแต่ละครั้งนั้น ย่อมเป็นสภาพที่เป็นไปได้โดยยาก ต้องใช้เวลาอย่างยาวนาน จึงจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้สักพระองค์หนึ่ง เพราะว่าท่านเป็นบุคคลพิเศษที่ได้สั่งสมบารมีเพื่อจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ซึ่งกว่าที่จะทรงค้นพบทางสายกลาง หรือที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ที่เป็นทางเอกสายเดียวและเป็นความยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงค้นพบและปฏิบัติได้รับผลสำเร็จเรียบร้อยแล้วนั้น จะต้องอาศัยความเพียรพยายามและกำลังใจอย่างมากด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ถึงแม้ระยะเวลาในการสร้างบารมีจะยาวนานเพียงใด กว่าบารมีจะสมบูรณ์พร้อมทุกประการ ก็ไม่ได้ท้อถอยในระหว่างการสร้างบารมี บุคคลนั้นก็มาอุบัติเพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วทรงยังประโยชน์เป็นอันมากแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ด้วยการแนะนำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายรู้จักทางหลักพ้นจากโอฆสงสาร แล้วไปสู่พระนิพพาน

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าบรรดาผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายในภพสามนี้ ผู้ที่จะสามารถ

¹ เอกบุคคลวรรคที่ 13 ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นเอก, อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต, มก. เล่ม 32 ข้อ139 -144 หน้า 181.

² บรรจบ บรรณรุจิ, พุทธประวัติ ประสูติ ตรัสรู้, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546, หน้า 2.

ทำได้เท่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นไม่มี และผู้ที่จะทำประโยชน์อย่างมากมายที่แท้จริงอย่างนี้ หาได้ไม่ง่ายในโลกใบนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงเป็นเอกบุคคคล ที่ไม่มีบุคคคลใดเสมอเหมือน และเกิดขึ้นได้ยากยิ่งในโลก ดังพุทธดำรัสที่ตรัสการอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์เป็นการยากว่า

“กิจไฉ พุทธานมฺพทาโท

การอุบัติขึ้นของพระพุทเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก”¹

2.3 เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงอุบัติขึ้นพร้อมกัน

จากหัวข้อที่แล้ว ได้กล่าวไว้ว่า การอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก เพราะต้องใช้เวลาในการสั่งสมบารมีเป็นเวลายาวนานมากกว่าที่จะเสด็จมาตรัสรู้สักพระองค์หนึ่ง และยิ่งไปกว่านั้น การที่จะมีบุคคคลใดคิดที่จะหลุดพ้นออกจากวัฏสงสารนี้ จะต้องเป็นบุคคคลพิเศษกว่าบุคคคลทั่วไป เนื่องจากต้องสั่งสมบารมีมาอย่างต่อเนื่องโดยลำดับ เพื่อที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเฉพาะ จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาสักพระองค์หนึ่ง แต่เมื่อใดที่พระพุททองค์สั่งสมบารมีจนครบสมบูรณ์ทุกประการ ก็เสด็จมาอุบัติตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเอกบุคคคลที่ไม่มีบุคคคลใดเสมอเหมือน นำพระลัทธิธรรม มาสั่งสอนแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายให้รู้ความเป็นจริงของโลกและชีวิต เพื่อจะได้หลุดพ้นออกจากวัฏสงสารนี้ไปสู่พระนิพพานได้

การอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเป็นสิ่งที่หาได้ยากในโลกนี้และไม่มีบุคคคลใดเสมอเหมือน เพราะพระพุททองค์ได้สั่งสมบารมี ฝึกฝนตนเองมาหลายภพหลายชาติ จนทำให้มีคุณธรรมและคุณสมบัติที่สูงกว่าบุคคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้ พระพุททองค์จึงทรงเป็นเอกบุคคคลบนโลกนี้ แม้แต่เวลาที่เสด็จมาอุบัติ ก็อุบัติขึ้นได้คราวละหนึ่งพระองค์เท่านั้น ไม่เสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกันทีเดียวหลายพระองค์ ถึงแม้ในกัปเดียวกัน เช่น ในภัทรกัปนี้ มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้น 5 พระองค์ แต่ก็ไม่ได้อุบัติขึ้นพร้อมกันทีเดียว 5 พระองค์ จะอุบัติขึ้นตามลำดับ โดยรอให้พระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อนนี้หมดสิ้นเสื่อมไปก่อนและอยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมในการมาตรัสรู้ เมื่อนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็มาอุบัติตรัสรู้สั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร

ถึงแม้การอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากและไม่ได้อุบัติขึ้นมาพร้อมกันในคราวเดียวกันหลายพระองค์ แต่มีอยู่บางครั้งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาทีเดียว 2 พระองค์ แต่อยู่คนละจักรวาลดังมีจารึกไว้ในคัมภีร์เล่มหนึ่งของประเทศพม่า กล่าวไว้ว่า พระโมคคัลลานะเหาะไปในอากาศเพลิน ไปด้วยกายมนุษย์นี้ ก่อนที่จะเหาะขึ้นไป พระพุทเจ้าท่านตรัสบอกพระโมคคัลลานะไปว่า “เมื่อไรเห็นโลกเล็กเท่ามะขามป้อมให้ลงมาเถิด ถ้าเล็กกว่านั้น เดี๋ยวจะพลัดไปสู่จักรวาลอื่น” แต่พระโมคคัลลานะก็เพลินไปอีกจักรวาลหนึ่ง จนกระทั่งพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกพระองค์หนึ่ง ซึ่งมีพระลักษณะเป็นอย่างเดียวกับพระสมณโคดมพุทเจ้าทุกอย่าง แต่พอเข้าไปกราบจึงรู้ว่าไม่ใช่พระสมณโคดมพุทเจ้า เพราะพระพุทเจ้าพระองค์นั้นทรงตรัสกับพระโมคคัลลานะว่า พระองค์ไม่ใช่พระสมณโคดมพุทเจ้า และได้บอกชื่ออัครสาวก ชาย ขวา ว่า ชื่อนั้น ชื่อนี้ พระโมคคัลลานะจึงทราบว่าได้หลงมาอีกจักรวาลหนึ่งแล้ว

¹ เรื่องนาคราช ชื่อ เอรกปัตตะ, ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, มก. เล่ม 42 หน้า 329.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นจึงได้ตรัสบอกกับพระโมคคัลลานะไปว่า **“โมคคัลลานะ จงไปตามฉัพพรรณรังสีที่เราจะเปล่งไปนี้ แล้วเธอจงตามรัศมีนี้ไป”** พระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบ จึงได้เปล่งพระฉัพพรรณรังสีไปจรดกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทำให้พระโมคคัลลานะกลับคืนจักรวาลเดิมได้

นอกจากนี้ยังมีปรากฏในพระไตรปิฎกที่ได้บันทึกเรื่องราวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เพียงจักรวาลเดียว โดยได้กล่าวไว้ว่า สถานที่อันเป็นที่เวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลายมีมากมายนับเป็นแสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล คือมากมายจนไม่สามารถจะนับได้หรือจะประมาณได้เลย ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ก็ทรงมีเขตของพระองค์ที่เรียกว่า พุทธเขต คือเขตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ 3 เขต ได้แก่ ชาติเขต อาณาเขต วิสัยเขต

ชาติเขต คือเขตที่ตรัสรู้ ประกอบด้วยหมื่นจักรวาลเป็นขอบเขต ชาติเขตนี้จะเกิดการหวนไหวด้วยเหตุทั้งหลาย เช่น ทรงถือปฏิสนธิ เสด็จออกบรรพชา กระทำทุกรกิริยา ปลงพระชนมายุสังขาร และเสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นต้น ที่แผ่ไปทั่วทั้งชาติเขตนี้

อาณาเขต คือเขตแห่งอำนาจ ประกอบด้วยแสนโกฏิจักรวาลเป็นขอบเขต อาณาเขตเป็นสถานที่อาณภาพของพระปริตร คือ รัตนปริตร เมตตปริตร ชันธปริตร ธชัคคปริตร เป็นต้น แผ่คุ้มครองแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายทั่วทั้งอาณาเขต เพราะเหตุที่พระปริตรทั้งหลายเป็นคุณที่สรรพสัตว์ทั้งหลายในอาณาเขตสามารถรับได้

วิสัยเขต คือเขตแห่งอารมณ์หรือความหวัง เป็นเขตที่ไม่มีแดนสิ้นสุด มีจักรวาลไม่มีประมาณหมายความว่า เป็นเขตที่มีพื้นที่กว้างใหญ่มาก ไม่มีที่สิ้นสุด และไม่สามารถจะประมาณได้ว่า สิ้นสุดเขตที่ใดเนื่องจากพระพุทธรูปเจ้าเมื่อจะทรงมุ่งถึงจักรวาลใด ก็ทรงทราบจักรวาลนั้นได้ เพราะพุทธานุภาพสามารถครอบคลุมตลอดทั้งวิสัยเขตนี้

พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เทศนาไว้ในเรื่องพุทธคุณ ตอนที่ว่าด้วยโอกาสโลกว่า **“ภพ 3 นี้ อากาศที่อยู่รอบๆ ภพ ก็ไปจดกับภพที่อยู่รอบๆ ออกไปข้างล่างจดขอบบนของโลกกันต์ ข้างบนจดขอบล่างของนิพพาน ทุกๆ ระหว่างของภพเหล่านี้ มีพระพุทธรูปเจ้ารักษาอยู่ทั้งนั้น”**¹

จากที่กล่าวมาแล้ว การอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถที่จะอุบัติได้ในคราวเดียวกันหลายพระองค์ แต่ต่างกันที่อยู่คนละจักรวาล ไม่ได้อยู่ในจักรวาลเดียวกัน ซึ่งอาจสรุปได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถที่จะมาอุบัติในคราวเดียวกันได้หลายพระองค์ แต่ไม่ใช่จักรวาลเดียวกัน และอาจกล่าวได้อีกว่า ในปัจจุบันนี้ถึงแม้พระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราจะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว แต่ในจักรวาลอื่นก็อาจจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติขึ้นก็เป็นได้

ในเรื่องที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อยู่กันคนละจักรวาล จึงสามารถที่จะเสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกันได้ในคราวเดียวกัน แต่การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกันในคราวเดียวในจักรวาลเดียวกันนั้น เป็นสิ่งที่ยังไม่เคยปรากฏ แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปได้ แม้จะมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างมากก็ตาม เช่น ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา

¹ พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), **บทขยายความพระธรรมเทศนาพระมงคลเทพมุนี เรื่องพระพุทธรูปพระธรรมคุณ พระสังฆคุณ**, กรุงเทพฯ : บริษัท นฤมิต โชล (เพรส) จำกัด, 2546, หน้า 175.

หนังสือมิลินทปัญหา เป็นต้น ซึ่งพอจะสรุปสาเหตุที่คัมภีร์เหล่านี้ กล่าวถึงการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่อุบัติขึ้นในคราวเดียวกันหลายพระองค์ไว้ดังนี้

1. ตรัสรู้ธรรมเดียวกันและเหมือนกันทั้งหมด หมายความว่า การตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ แม้จะแสดงว่าสิ่งที่ตรัสรู้นั้น ไม่มีบุคคลใดเคยรู้ ไม่เคยมีบุคคลใดสอนมาก่อน แต่การตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่มียุติแล้ว และพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็ตรัสรู้สิ่งเดียวกัน ฉะนั้นเมื่อมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์อื่นเสด็จอุบัติพร้อมกัน ก็จะทำให้พระองค์เป็นผู้ไม่น่าอัศจรรย์ แม้เทศนา คือคำสอนของพระองค์ก็ไม่น่าอัศจรรย์ แต่ถ้ามีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นองค์เดียว ก็จะทำให้พระองค์เป็นผู้ที่น่าอัศจรรย์ เพราะความรู้ที่ไม่มีบุคคลใดเคยรู้มาก่อน ไม่มีบุคคลใดสอนมา จึงทำให้พระองค์ชื่อว่า ตรัสรู้เองโดยชอบ และแม้แต่เทศนาของพระองค์ก็เป็นของน่าอัศจรรย์

2. ทำให้พุทธบริษัทแบ่งเป็น 2 ฝ่าย หมายความว่า เมื่อมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้น 2 พระองค์ แล้วทรงช่วยกันสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ก็จะทำให้พุทธบริษัทแบ่งเป็น 2 ฝ่าย เพราะต่างก็ถือเอาปฏิญญาในสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนนับถือ และจะทำให้มีการทะเลาะวิวาทกันเอง ซึ่งทำให้เทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่า และไม่ได้ผลดังที่ปรารถนาไว้

3. แผ่นดินไม่อาจรองรับได้ หมายความว่า หมีนโลกธาตุนี้ รองรับได้เฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียว รองรับไว้ได้ซึ่งพระคุณของพระตถาคตองค์เดียวเหมือนกัน ถ้าองค์ที่ 2 พึงเสด็จอุบัติขึ้น หมีนโลกธาตุนี้จะไม่สามารถรองรับไว้ได้ พึงหวั่นไหวสั่นคลอน น้อมไป โอนไปเอียงไป เรี่ยราย กระจัดกระจายพินาศไป ไม่พึงเข้าถึงการตั้งอยู่ได้ เปรียบเสมือนเรือที่รับบุรุษไว้ได้คนเดียว เมื่อบุรุษคนหนึ่งขึ้นไป เรือพึงตั้งอยู่ได้พอดี ถ้าบุรุษคนที่สองซึ่งเป็นเช่นเดียวกันโดยอายุ โดยสี โดยวัย โดยประมาณ โดยอ้วนและผอม โดยอวัยวะหน้าใหญ่เท่ากัน บุรุษนั้นพึงขึ้นสู่เรือลำนั้น เรือนั้นพึงต้านไว้ไม่ได้ พึงหวั่นไหวสั่นคลอนน้อมไป โอนไป เอียงไป เรี่ยราย กระจัดกระจาย พินาศไป ไม่พึงเข้าถึงการตั้งอยู่ได้ เรือนั้นพึงจมลงไปใต้น้ำ อีกอุปมาหนึ่งว่า เปรียบเหมือนเกวียน 2 เล่ม บรรจด้วยรัตนะจนเต็ม และคนทั้งหลายพากันขนเอารัตนะของเกวียนอีกเล่มหนึ่งมาเพิ่ม เกวียนเล่มนั้น ย่อมทานไว้ไม่ได้แน่ ดุมของเกวียนนั้นพึงไหวบ้าง กำของเกวียนนั้นพึงหักไปบ้าง เพลาของเกวียนนั้น พึงหักไปบ้าง ด้วยการขนรัตนะที่มากเกินไป

4. ไม่ชื่อว่า เป็นบุคคลผู้ประเสริฐ เป็นเอกบุคค หมายความว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้นพร้อมกันในคราวเดียวกัน ก็จะทำให้พระองค์ ไม่ใช่เป็นเอกบุคคอีกต่อไป เพราะพระพุทธเจ้า พระองค์อื่นก็มีอยู่บนโลก ซึ่งทำให้คำว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้เลิศ** คำว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้เจริญที่สุด** คำว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด** คำว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้วิเศษที่สุด** คำว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้สูงสุด เป็นผู้ประเสริฐ ไม่มีผู้เสมอเหมือน เป็นผู้หาบุคคลเปรียบไม่ได้** คำเหล่านี้ ก็ย่อมเป็นคำที่ไม่เป็นความจริงอีกต่อไป อุปมาเหมือนกับ มหาปฐพีอันกว้างใหญ่ย่อมเป็นอันเดียวกัน มหาสมุทรทะเลใหญ่ก็ย่อมเป็นอันเดียวกัน เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองสวรรค์แต่ละชั้นก็ย่อมมีเพียงองค์เดียว ฉะนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นเอกบุคค ไม่มีผู้เสมอเหมือน จึงเสด็จอุบัติขึ้นเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น

5. เป็นสภาพปกติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ หมายความว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์อุบัติขึ้นในโลกนี้เป็นสภาพตามปกติ เพราะคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย มีเหตุใหญ่ มีคุณอันประเสริฐอย่างใหญ่หลวง อุปมาเหมือนกับแผ่นดินใหญ่นั้นมีผืนเดียวเท่านั้น สาครใหญ่มีสายเดียวเท่านั้น

ภูเขาลีเนรยุดแห่งภูเขาใหญ่ประเสริฐที่สุด ก็มีลูกเดียวเท่านั้น อากาศใหญ่มีแห่งเดียวเท่านั้น ทำวาลักกะ ผู้ใหญ่มีองค์เดียวเท่านั้น พระพรหมผู้ใหญ่มองค์เดียวเท่านั้น พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ ก็มีพระองค์เดียวเท่านั้น พระองค์เสด็จอุบัติขึ้นในทีใดที่นั่นก็ไม่มีโอกาสแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายองค์อื่น ฉะนั้นพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น ย่อมอุบัติขึ้นในโลก

สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สามารถเสด็จอุบัติขึ้นในคราวเดียวกันหลาย พระองค์ได้ เพราะจะทำให้ตำแหน่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถูกลดลง เนื่องจากไม่ใช่เอกบุคลที่มีเพียงผู้ เดียวบนโลก และการนำพระสัทธิธรรมมาสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายก็ไม่มีผลสำเร็จดังที่ปรารถนาไว้ เพราะ พุทธบริษัทจะถูกแบ่งออกไปเป็น 2 ฝ่ายด้วยทิวฐิติที่ตนถือเอาจากสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนนับถือ

ดังนั้น ในหัวข้อนี้นักศึกษาพึงศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งมี ปรากฏอยู่ในหลายที่เช่นกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ และเมื่อศึกษาแล้วก็คงต้องใช้ความคิดพิจารณาของแต่ละท่าน จากแหล่งข้อมูลที่ศึกษามาว่าแท้ที่จริงแล้วควรจะเป็นเช่นไร โดยทางคณะผู้จัดทำตำราเรียนในชุดวิชา ศาสตร์แห่งการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะนำเสนออีกทรรคหนึ่ง ที่แสดงไว้ในโรงเรียนอนุบาลฝันในฝัน วิทยามาให้ได้ศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษานำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ในทรรคหนึ่งของโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา โดยคุณครูไม่ใหญ่ ให้ความเห็นในเรื่องการบังเกิดขึ้น ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 2 พระองค์ไว้ดังนี้

“พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสมบารมีมาหลายภพหลายชาติ เพื่อต้องการที่จะมาตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากวัฏสงสารไปด้วย ตามความ ปรารถนาที่ได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่เริ่มมีความคิดที่จะสร้างบารมีเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น เมื่อ พระองค์อุบัติขึ้นย่อมยังสรรพสัตว์ ให้พ้นจากการเป็นปาวเป็นทาสของพญามาร ดังนั้นพญามารจึง พยายามกีดกันไม่ให้เสด็จอุบัติขึ้นสองพระองค์ แต่ก็มีบุคคลบางพวกไม่รู้ แล้วกล่าวอ้างว่า ถ้ามาอุบัติ ขึ้นพร้อมกัน 2 พระองค์แล้วลูกศิษย์จะทะเลาะกัน นั่นเป็นเรื่องของมนุษย์ที่ยังมีกิเลสคิดกัน แต่ในยุค ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านอุบัติขึ้นพร้อมกัน 2 พระองค์ แสดงว่าผู้มีบุญเขามาเกิด เขาจะมีสติปัญญา มาก มีความคิดสอนตัวเองได้ เขาจะไม่คิดเอาอาจารย์ของตัวเองไปข่มพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกองค์หนึ่ง มีแต่ จะชื่นชม แล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ท่านก็จะสอนว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าแต่ละพระองค์ นั้นเสมอกันทั้งคุณธรรมและคุณวิเศษ แต่ต่างกันที่ระยะเวลาที่สร้างบารมีเท่านั้น”

จากทรรคของโรงเรียนอนุบาลฝันในฝัน ในเรื่องพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงอุบัติขึ้นพร้อมกัน สองพระองค์ เป็นประเด็นสำคัญที่นักศึกษา นักศึกษาจะเห็นว่า การบังเกิดขึ้นของพระองค์นั้น ต้องอาศัย เหตุปัจจัยหลายประการ และต้องอาศัยระยะเวลายาวนาน แต่เป้าหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุก พระองค์มุ่งตรงไปในทิศทางเดียวกัน คือ นำตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะ และนำพาสรรพสัตว์ทั้งปวง ในโลกนี้ให้หลุดพ้นตามไปด้วย ยิ่งมากเท่าไรยิ่งดี ปัจจุบันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จดับขันธปรินิพพานมี จำนวนมากนับอสงไขยพระองค์ไม่ถ้วน แต่ทว่าสามารถนำพาสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นไปได้จำนวนไม่มาก เมื่อ เทียบกับสรรพสัตว์ที่มีอยู่ แสดงว่าต้องมีเหตุปัจจัยที่มีอำนาจเหนือความคิดคาดเดา ที่ทำให้พระองค์ ไม่สามารถนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หมดไปได้ และความน่าจะเป็น ถ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติมากขึ้น อย่างต่อเนื่อง หรืออุบัติขึ้นพร้อมๆ กัน หลายพระองค์ จะช่วยกันสั่งสอนสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นโดยเร็วและ

เป็นจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย ประจุเรือใหญ่ที่แล่นไปในมหาสมุทร ย่อมสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ ลอยเกือมนอญู่ในมหาสมุทรได้เป็นจำนวนมากเช่นกัน

2.4 พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีนับอสงไขยพระองค์ไม่ถ้วน

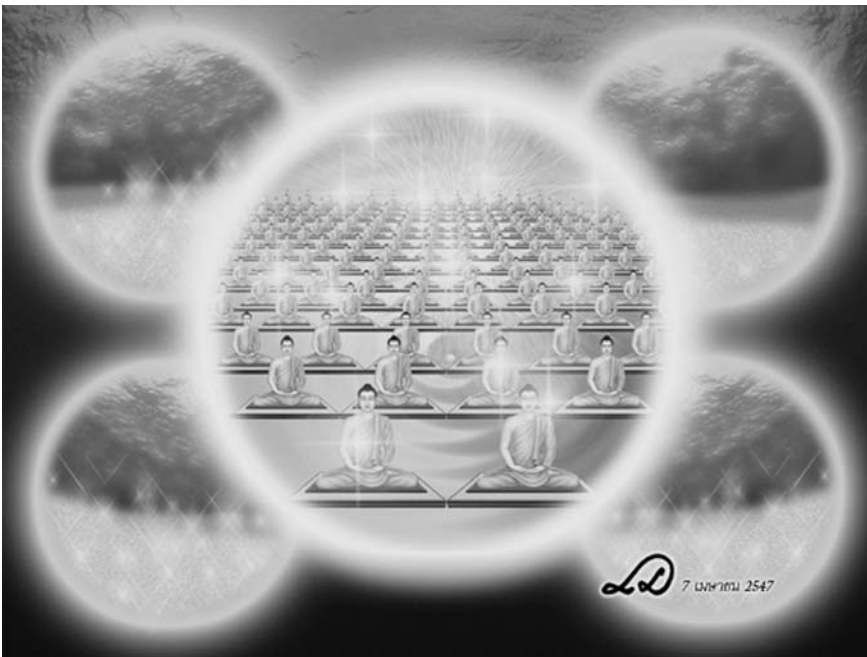
การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นไม่ได้จำกัดหรือผูกขาดไว้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะเป็นหญิงเป็นชายเป็นพระหรือเป็นฆราวาส ทุกคนสามารถที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ถ้ามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าก็สามารถที่จะเป็นได้ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน เมื่อตั้งใจที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธรเจ้า ก็มีโอกาที่จะเป็นไปได้เหมือนกัน โดยสัตว์เดรัจฉานนั้นก็คืออดีตมนุษย์ที่ทำบาปอกุศลไว้ จึงทำให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์สร้างบารมีอยู่ ก็ยังคงเคยถือกำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เพียงแต่ต้องมีความตั้งใจอย่างจริงจัง เมื่อถึงเวลาที่ได้เกิดเป็นมนุษย์แล้ว ตั้งใจสร้างบารมีอย่างเต็มที่ ก็จะได้รับพยากรณ์และสามารถที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ในภพชาติสุดท้าย

เพราะฉะนั้น การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงขึ้นอยู่กับว่า บุคคลใดจะมีความ วิริยะอุตสาหะ เพื่อฝึกฝนให้มีความรู้ความสามารถที่จะนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายไปสู่ฝั่งพระนิพพานได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับทางโลกก็อาจเหมือนตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีหรือตำแหน่งประธานาธิบดี เป็นตำแหน่งที่ไม่ได้จำกัดหรือผูกขาดไว้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งถ้าบุคคลใดมีความรู้ความสามารถ และมีความปรารถนาที่จะเป็น ก็มีสิทธิ์ที่จะเป็นได้เช่นกัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมิใช่ผู้สร้างสรรพสิ่งและสรรพชีวิตทั้งหลาย และไม่ได้มีบุคคลใดใช้ให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ เพื่อโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลาย แต่พระพุทธรองค์ทรงมีความปรารถนาที่จะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อค้นพบความจริงของสรรพสิ่งและสรรพชีวิตว่ามีความเป็นมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร และแตกสลายสิ้นลงอย่างไร การรู้ความจริงในสิ่งต่างๆทำให้สามารถปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้ถูกต้อง ทำให้เกิดประโยชน์อย่างมากมายต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งการบังเกิดขึ้นมาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในยุคนี้และไม่ได้มีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น แต่มีมาแล้วมากมายนับพระองค์ไม่ถ้วน ซึ่งมีมากกว่าเม็ดทรายในท้องพระมหาสมุทรทั้ง 4 และจะเสด็จมาบังเกิดขึ้นอีกในอนาคตอย่างมาก ซึ่งไม่สามารถที่จะนับหรือจะประมาณได้เลย อย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้ หลังจากที่ได้รับพยากรณ์จากพระที่ปึงกรพุทธรเจ้าแล้ว ยังได้พบกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกถึง 25 พระองค์ด้วยกัน

นอกจากนี้การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมาบังเกิดนั้น ไม่ได้มาบังเกิดขึ้นพร้อมกันทีเดียว แต่จะมาบังเกิดในช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่บารมีที่ได้บำเพ็ญมา และช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการมาตรัสรู้ เพื่อสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าจะมาบังเกิดขึ้นเฉพาะในมหากัปที่เป็นอสุฏกัปเท่านั้น โดยในอสุฏกัปนั้นยังแบ่งเรียกตามจำนวนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จอุบัติขึ้นอีกหลายประการ ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะกล่าวในหัวข้อต่อไป จึงนับว่าบนโลกใบนี้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบังเกิดขึ้นอย่างมากมายนับไม่ถ้วน เหมือนการรับช่วงต่อกันในการมาทำหน้าที่อันยิ่งใหญ่ นำแสงสว่างแห่งธรรมมาสู่ใจของมวลมนุษยชาติและเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อจะนำไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพาน อุปมาดังนาวาที่นำเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายล่องลอยผ่านทะเลแห่งวัฏสงสารไปสู่ฝั่งพระนิพพาน ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแต่ละพระองค์ที่มาบังเกิดขึ้นก็นำพาเหล่าสรรพสัตว์ไปสู่ฝั่งพระนิพพานได้อย่างมากมาย

ดังนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่ใช่ใครอื่นไกล แต่คือมนุษย์ที่มีความคิดจะออกจากวัฏสงสาร และจะนำพาเหล่าสรรพสัตว์ข้ามห้วงแห่งวัฏสงสารไปสู่ฝั่งพระนิพพาน จึงได้วางแผนและตั้งใจบำเพ็ญบารมีเพื่อความ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างเต็มกำลัง โดยได้ใช้ความอดทนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น คนเราทุกคนสามารถที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ โดยเริ่มต้นตั้งแต่วันนี้หรือเดี๋ยวนี้ก็ย่อมได้ ตั้งใจปฏิบัติอย่างเต็มกำลังตามแนวทางแห่งการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อนั้นสักวันหนึ่งในอนาคตกาล สิ่งเหล่านี้ก็จะประสบผลสำเร็จได้อย่างแน่นอน

2.5 พุทธอุบัติ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะต้องใช้เวลาในการสร้างบารมีเป็นเวลายาวนานหลายภพหลายชาติ ด้วยความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่นตั้งใจและด้วยกำลังใจอย่างมาก ประกอบกับการฝึกฝนตนเองด้วยความอดทน ดังคำที่พระพุทธองค์เคยตรัสไว้เมื่อครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์สร้างบารมีอยู่ว่า “มารดาบิดามีได้เป็นที่เกลียดชังของเรา ทั้งยศใหญ่เราก็มิได้เกลียดชัง แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรามากกว่า”¹ สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้พระองค์ทรงมีพระปัญญาอย่างกว้างขวาง เป็นพระสัพพัญญูรอบรู้ทุกสิ่ง และเป็นที่ยิ่งแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย

¹ เอกนิบาตชาดก อปถมนกวรรค ทูเรนิทาน, ขุททกนิกาย ชาดก, มก. เล่ม 55 หน้า 79.

เมื่อพระพุทธองค์ทรงสร้างบารมีจนเต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว ก็จะเสด็จอุบัติขึ้นยังมนุษยภูมิ เพื่อมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์จะไม่เสด็จอุบัติขึ้นในภพภูมิอื่นๆ หรือในทวีปอื่นๆ แต่จะเสด็จอุบัติขึ้นเป็นมนุษย์และตรัสรู้ที่ชมพูทวีปเท่านั้น และจะทรงเสด็จอุบัติขึ้นเฉพาะกับที่เป็นอสุภกับเท่านั้น โดยแต่ละพระองค์ที่อุบัติขึ้นนั้น ได้สร้างบารมีมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 20 อสงไขยกับแสนมหากัป เมื่อได้กล่าวมาถึงตอนนี้ นักศึกษาบางท่านอาจจะยังไม่เข้าใจในความหมายของคำว่า อสงไขย มหากัป จึงจะได้กล่าวอธิบายคำเหล่านี้ต่อไป

2.5.1 หน่วยเวลา

เรื่องของหน่วยเวลาที่นับจำนวนเป็นอสงไขยและเป็นจำนวนมหากัป มีปรากฏเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่มีปรากฏในที่อื่น เพราะหน่วยเวลานี้ เป็นหน่วยเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาตรัสแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายให้ทราบ และเป็นหน่วยเวลาที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินชีวิตในการสร้างบารมีมาอย่างยาวนานมากจนไม่มีหน่วยเวลาใดที่จะสามารถนับได้ นอกเสียจากหน่วยเวลาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ เพราะหน่วยเวลานี้พระพุทธองค์ทรงรับรู้มาด้วยพระองค์เองจากการสร้างบารมี ฉะนั้นหน่วยเวลาในพระพุทธศาสนาจึงมีความยาวนานมาก ทำให้ยากที่จะเข้าใจหรือเห็นภาพได้อย่างง่ายดาย เว้นเสียแต่ได้ลงมือปฏิบัติธรรมแล้วบรรลุถึงธรรมะภายในอย่างพระพุทธองค์ตรัสรู้เมื่อใด ก็จะสามารถเข้าใจและเห็นภาพของหน่วยเวลาในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องแน่นอน

ดังนั้น กาลเวลาที่นับอสงไขยและมหากัปนั้น เป็นเวลายาวนานมาก ก็จะได้อธิบายขยายความดังต่อไปนี้

1. กาลเวลาที่เรียกว่า **อสงไขย** คือ การกำหนดเวลาที่นับจะประมาณไม่ได้ ซึ่งมีอุปมาเปรียบเทียบไว้ว่า **“ฝนตกใหญ่มโหฬารทั้งวันทั้งคืนเป็นเวลานาน 3 ปี ไม่ได้ขาดสายเลย จนน้ำฝนท่วมเต็มขอบจักรวาลมีระดับความสูง 84,000 โยชน์ ถ้าสามารถนับเม็ดฝนที่ตกลงมาตลอดทั้ง 3 ปี ที่ท่วมเต็มขอบจักรวาลมีระดับความสูง 84,000 โยชน์ อย่างต่อเนื่อง 1 อสงไขย ได้จำนวนเท่าใด จำนวนเม็ดฝนที่นับได้เป็น 1 อสงไขย”**

2. กาลเวลาที่เรียกว่า **อสงไขยปี** คือ หน่วยนับจำนวนอายุที่ยืนยาวที่สุดของมนุษย์ โดยได้กำหนดค่าของอสงไขยปีไว้ว่า **“1 อสงไขยปีเท่ากับ 10^{140} ”**

3. กาลเวลาที่เรียกว่า **อายุกัป** คือ อายุขัยของสัตว์ที่เกิดในภพภูมินั้นๆ เช่น โลกมนุษย์เราเมื่อสมัยพุทธกาล มนุษย์ส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 100 ปี เป็นอายุกัป ปัจจุบันอายุมนุษย์เฉลี่ย 75 ปี ก็นับเอา 75 ปี เป็นอายุกัป ส่วนในเทวภูมิ เช่น สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกามีอายุขัย 500 ปีทิพย์ ก็นับเอาจำนวนดังกล่าวเป็นอายุกัป แม้ในภูมิอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน

4. กาลเวลาที่เรียกว่า **มหากัป** คือ หน่วยนับระยะเวลาที่โลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปครบ 1 รอบ เป็นเวลา 4 อสงไขยกัป รวมเรียกเป็น 1 มหากัป ระยะเวลาในมหากัปหนึ่งๆ นั้นยาวนานมาก ไม่สามารถกำหนดนับได้ ซึ่งมีอุปมาเปรียบเทียบไว้ว่า **“มีภูเขาหินลูกใหญ่กว้าง ยาว สูง อย่างละ 1 โยชน์ ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าจากแคว้นกาสิมาแล้วปิดภูเขาขึ้น 100 ปีต่อครั้ง เมื่อใด**

ภูเขาหินลูกใหญ่นั้น พึงถึงการหมดไป ลึนไป ยังเร็วกว่าแล ส่วนกับหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไป ลึนไป ก็ปนานอย่างนี้แล”¹

ยังมีอีกอุปมาหนึ่งใน สาสปสูตร² ว่า “นครที่ทำด้วยเหล็กยาวหนึ่งโยชน์ กว้างหนึ่งโยชน์ สูงหนึ่งโยชน์ เต็มด้วยเม리트พันธุ์ฝักกาด มีเม리트พันธุ์ฝักกาดรวมกันเป็นกลุ่มก้อน บุรุษพึงหยิบเอาเม리트พันธุ์ฝักกาดเม리트หนึ่ง ออกจากนครนั้น โดยล่องไปหนึ่งร้อยปีต่อเม리트 เม리트พันธุ์ฝักกาดกองใหญ่นั้น พึงถึงความลึนไปหมดไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล ส่วนกับหนึ่งยังไม่ถึงความลึนไปหมดไป ก็ปนานอย่างนี้แล”

5. กาลเวลาที่เรียกว่า **อันตรกัป** คือ ระยะเวลา 1 รอบของไชยปี หมายความว่าระยะเวลาที่กำหนดนับจากอายุมนุษย์ที่ยืนที่สุด คือ 1 อสงไชยปี แล้วอายุค่อยๆ ลดลงไปเรื่อยๆ จนเหลือ 10 ปี จากนั้นก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปอีกครั้งจนถึง 1 อสงไชยปีอีกครั้ง เวลา 1 รอบของการเพิ่มและลดของอายุมนุษย์นี้เรียกว่า **อันตรกัป**

6. กาลเวลาที่เรียกว่า **อสงไชยกัป** คือ ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงของโลก ตั้งแต่เป็นความว่าง อันเกิดจากการแตกทำลายจนเจริญและย้อนกลับมาแตกทำลายอีกครั้ง ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงของโลก มีทั้งหมด 4 ช่วง หรือ 4 อสงไชยกัป แต่ละช่วงมี 64 อันตรกัป ดังนั้นช่วงความเปลี่ยนแปลงของโลกจึงรวมเวลาเป็น 256 อันตรกัป คือ

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงที่ถูกไฟไหม้ มีชื่อเรียกว่า **สังวัฏฏอสงไชยกัป** หมายถึง ช่วงที่โลกถูกทำลายหรือกัปกำลังพินาศ ใช้เวลาถึง 64 อันตรกัป

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ไฟมอด มีชื่อเรียกว่า **สังวัฏฏฐายีอสงไชยกัป** หมายถึง ช่วงที่โลกถูกทำลายเรียบร้อยแล้ว จนเหลือแต่อวกาศว่างเปล่า ใช้เวลาถึง 64 อันตรกัป

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่แผ่นดินเริ่มก่อตัวขึ้นใหม่ มีชื่อเรียกว่า **วิวัฏฏอสงไชยกัป** หมายถึง ช่วงที่โลกกำลังเริ่มพัฒนาเข้าสู่ภาวะปกติหรือกัปที่เจริญขึ้น ใช้เวลาถึง 64 อันตรกัป

ช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่โลกเจริญขึ้น มีสิ่งมีชีวิตปรากฏขึ้น มีชื่อเรียกว่า **วิวัฏฏฐายีอสงไชยกัป** เป็นช่วงที่โลกพัฒนาขึ้นเรียบร้อยแล้วเป็นปกติตามเดิม หรือกัปที่เจริญขึ้นพร้อมแล้วทุกอย่าง ตั้งอยู่ตามปกติใช้เวลาถึง 64 อันตรกัป

หากจะอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น ก็อาจจะสมมุติมหากัปเหมือนเค้ก 1 ก้อน ในหนึ่งก้อนแบ่งออกเป็น 4 ส่วนเท่าๆ กัน คือ ระยะเวลา 4 อสงไชยกัป และในแต่ละชั้นก็มีระยะเวลาเท่ากับ 64 อันตรกัป คือ **สังวัฏฏอสงไชยกัป** **สังวัฏฏฐายีอสงไชยกัป** **วิวัฏฏอสงไชยกัป** และ **วิวัฏฏฐายีอสงไชยกัป** และใน 1 มหากัปนั้น เมื่อรวมทั้ง 4 ช่วงระยะเวลา จึงมีทั้งหมด **256 อันตรกัป**

ทั้งหมดที่อธิบายมานี้ เป็นหน่วยเวลาที่มีปรากฏในพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้นักศึกษาสามารถเห็นภาพในการสร้างบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก โดยอย่างน้อยที่สุด คือ 20 อสงไชยกัปแสนมหากัป ที่จะต้องใช้ความอดทน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ตลอดจนกำลังใจ

¹ ปัพพตสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 หน้า 514.

² สาสปสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 หน้า 515-516.

ที่หนักแน่นมั่นคงอย่างมากถึงจะมาอุบัติขึ้นเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ดังนั้นคำสอนของพระพุทธองค์จึงมีคุณค่าอย่างมาก เพราะพระองค์ทรงสั่งสมความรู้ที่เต็มเปี่ยมบริสุทธิบริบูรณ์มาอย่างมากตลอดหนทางในการสร้างบารมี ฉะนั้นจึงควรที่จะศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์อย่างจริงจัง แล้วนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นเหมือนกับที่เป็นประโยชน์กับพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้วนับพระองค์ไม่ถ้วน และยังเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย

2.5.2 กัปที่มีพระพุทธเจ้ามาบังเกิดขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ใน 1 มหากัป มีระยะเวลาที่ยาวนานมาก และกว่าที่จะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสักพระองค์หนึ่งมาอุบัติขึ้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย จึงทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนตายเวียนเกิดหลายภพหลายชาติ กว่าที่จะได้ฟังพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และก็ไม่แน่ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกนี้ทุกมหากัปเสมอไป บางมหากัปก็ไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น

ฉะนั้น การที่บุคคลผู้ทรงคุณวิเศษเป็นนิตยโพรหัสัตว์ จะเสด็จมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นการยากมาก และกว่าที่สรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้ฟังพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยิ่งยากมากอีกด้วย ดังพระดำรัสของพระองค์ที่ตรัสว่า **“การฟังพระสัทธรรมเป็นของยาก การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก”**¹ แต่เมื่อนิตยโพรหัสัตว์เสด็จมาอุบัติขึ้นบนโลกนี้เพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในมหากัปใด มหากัปนั้นย่อมไม่ว่างเปล่าจากคุณวิเศษอันยิ่งใหญ่ คือ มรรคผลนิพพาน และมหากัปนั้น จะถูกเรียกว่า อสุญกัป เมื่อเป็นอย่างนี้ จึงอาจแบ่งมหากัปออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สุญกัป และอสุญกัป

1. สุญกัป หมายถึง มหากัปที่ว่างเปล่าจากมรรคผลนิพพาน คือ ไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก แม้เพียงพระองค์เดียว และในสุญกัปนี้ก็ยังไม่มีการบังเกิดพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระเจ้าจักรพรรดิมาบังเกิดขึ้น ในสุญกัปนี้ย่อมว่างเปล่าจากบุคคลผู้ทรงคุณวิเศษ และไม่มีมรรคผลนิพพานปรากฏขึ้น

2. อสุญกัป หมายถึง มหากัปที่ไม่ว่างเปล่าจากมรรคผลนิพพาน คือ มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ถึงแม้เพียงหนึ่งพระองค์ในมหากัปก็ถือว่าเป็น อสุญกัป และในอสุญกัปนี้ยังมีพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระเจ้าจักรพรรดิมาบังเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีบุคคลผู้ทรงคุณวิเศษปรากฏเกิดขึ้นอีกด้วย และอสุญกัปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้นนี้ ยังมีชื่อเรียกตามจำนวนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จอุบัติขึ้นในแต่ละมหากัป ดังต่อไปนี้

- **สารกัป** หมายถึง มหากัปที่มีแก่นสาร เป็นมหากัปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 1 พระองค์
- **มัณฑกัป** หมายถึง มหากัปที่มีความผ่องใส เป็นมหากัปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 2 พระองค์
- **วรกัป** หมายถึง มหากัปที่ประเสริฐ เป็นมหากัปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 3 พระองค์

¹ เรื่องนาคราชชื่อเอรภัตตะ, ขุททกนิกาย คถาธรรมบท, มก. เล่ม 42 หน้า 329.

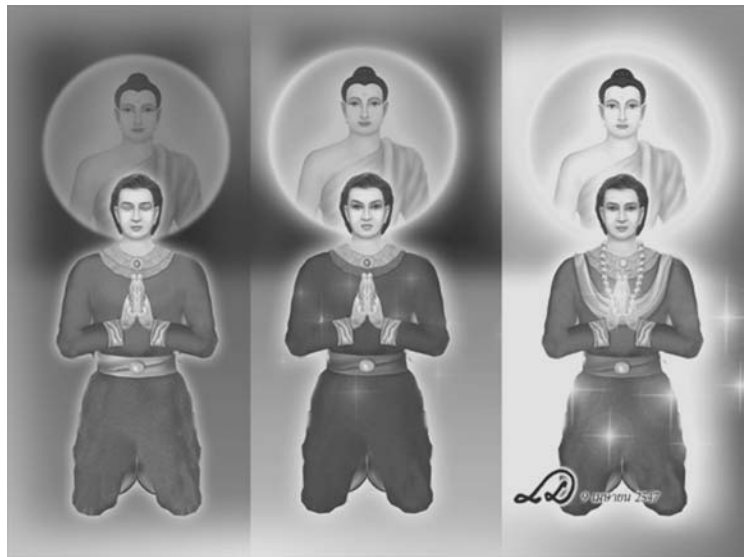
- **สารมณฑกัปป** หมายถึง มหากัปปที่ประเสริฐกว่าและมีแก่นสารมากกว่ากัปปที่ผ่านมา เป็นมหากัปปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 4 พระองค์
- **ภัทรกัปป** หมายถึง มหากัปปที่เจริญที่สุดและเกิดขึ้นได้ยากที่สุด เป็นมหากัปปที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 5 พระองค์ ซึ่งถือว่ามีจำนวนมากที่สุด และจะไม่มีมากกว่าในภัทรกัปปนี้อีกแล้ว จึงทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายในกัปปนี้มีโอกาสจะกระทำอสังกะสีให้สิ้นไปได้มากกว่ากัปปอื่น

ปัจจุบันนี้เรากำลังอยู่ในยุคของพระสมณโคตมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระองค์ที่ 4 ในภัทรกัปปนี้ อยู่ในอันตรกัปปที่ 12 ของวิวัฏฏสาวยุคสังขยกัปป ในยุคหน้าเป็นสมัยของพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า ที่จะเสด็จอุบัติขึ้นเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์สุดท้ายของภัทรกัปปนี้ ซึ่งอยู่ในอันตรกัปปที่ 13

ดังนั้น การเสด็จอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้เสด็จอุบัติขึ้นในคราวเดียวกันหลายพระองค์ ขึ้นอยู่กับว่า การสร้างบารมีของแต่ละพระองค์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะเต็มเปี่ยมบริบูรณ์เมื่อใด ซึ่งถ้าบารมียังไม่เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ก็จะต้องสร้างบารมีกันต่อไป จนกว่าจะเต็มเปี่ยมและพร้อมที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2.6 ประเภทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแม้จะบำเพ็ญบารมีมาเพื่อมาตรัสรู้ หลุดพ้นจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้พระสัพพัญญูแล้ว นำมาสั่งสอนสรรพสัตว์เพื่อความพ้นทุกข์เหมือนกันทุกพระองค์ แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ จะมีระยะเวลาในการสร้างบารมี ระยะเวลาในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ไม่เท่ากัน ซึ่งความแตกต่างกันของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ ขึ้นอยู่กับบารมีที่ได้สั่งสมมา จึงแบ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. **พระปัญญาธิกพุทธเจ้า** คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสร้างบารมีชนิดปัญญาแก่กล้า ทรงมีพระปัญญามาก แต่มีพระศรัทธาอ่อน โดยจะมีระยะเวลาในการสร้างบารมี 20 อสงไขย กับอีกแสนมหากัปป ซึ่งมีระยะเวลาในการสร้างบารมีแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ทรงดำริในพระทัย โดยไม่ได้เอ่ยปากบอกใคร ใช้เวลา 7 อสงไขย

ระยะที่ 2 เปล่งวาจา คือการออกปากบอกบุคคลอื่น พร้อมๆ กับสร้างบารมีไปด้วย ใช้เวลา 9 อสงไขย

ระยะที่ 3 เมื่อได้รับพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งแรกว่าจะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้เวลาอีก 4 อสงไขย กับอีกแสนมหากัปป

2. พระลัทธิอาภิกษุพุทธเจ้า คือ พระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าที่ทรงสร้างบารมีชนิดศรัทธาแก่กล้า มีศรัทธามาก แต่มีพระปัญญาปานกลาง โดยมีระยะเวลาในการสร้างบารมี 40 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป ซึ่งมีระยะเวลาในการสร้างบารมีแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ทรงดำริในพระทัย โดยไม่ได้เอ่ยปากบอกใคร ใช้เวลา 14 อสงไขย

ระยะที่ 2 เปล่งวาจา ใช้เวลา 18 อสงไขย

ระยะที่ 3 เมื่อได้รับพยากรณ์จากพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าในครั้งแรกว่าจะได้เป็นพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้า ใช้เวลาอีก 8 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป

3. พระวิริยาธิกษุพุทธเจ้า คือ พระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าที่ทรงสร้างบารมีชนิดมีความเพียรแก่กล้า ทรงมีพระวิริยะมาก แต่มีพระปัญญาน้อยกว่าพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าประเภทอื่น โดยมีระยะเวลาในการสร้างบารมี 80 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป ซึ่งมีระยะเวลาในการสร้างบารมีแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ทรงดำริในพระทัย ใช้เวลา 28 อสงไขย

ระยะที่ 2 เปล่งวาจา ใช้เวลา 36 อสงไขย

ระยะที่ 3 เมื่อได้รับพยากรณ์จากพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าในครั้งแรกว่าจะได้เป็นพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้า ใช้เวลาอีก 16 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป

พระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าทั้ง 3 ประเภท เมื่อจะได้รับคำพยากรณ์จากพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าเป็นครั้งแรกนั้น ถ้าหากพระพุทธรูปองค์ทรงกลับใจไม่ปรารถนาเป็นพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้า แต่มีความประสงค์ที่จะเป็นพระสาวกของพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ก็สามารถบรรลุเป็นพระอรหันตสาวกได้ทันที ดังนี้

พระโพธิสัตว์ประเภทปัญญาธิกะ มีปัญญามาก หากปรารถนาเป็นพระสาวก เพียงฟังพระธรรมเทศนา ไม่ทันจบบาทคาถาที่ 3 ก็บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง 4

พระโพธิสัตว์ประเภทศรัทธาธิกะ มีศรัทธามาก เพียงแค่ฟังพระธรรมเทศนาไม่ทันจบบาทคาถาที่ 4 ก็บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์พร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้ง 4

พระโพธิสัตว์ประเภทวิริยาธิกะ มีความเพียรมาก เพียงแค่ฟังพระธรรมเทศนาจบบาทคาถาที่ 4 ก็บรรลุธรรม เป็นพระอรหันต์พร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้ง 4

พระลัทธิมาลัมพุทธเจ้าทั้ง 3 ประเภทนี้ จึงมีระยะเวลาในการสร้างบารมีที่แตกต่างกัน โดยในแต่ละประเภทนั้น ก็มีระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน ซึ่งบ่งบอกได้ว่า การที่แต่ละพระองค์จะมาอุบัติขึ้นตรัสรู้เป็นพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้า ต้องใช้เวลาอย่างยาวนานมาก ที่กว่าจะเริ่มคิดสร้างบารมี เพื่อมาตรัสรู้เป็นพระลัทธิมาลัมพุทธเจ้า แล้วเริ่มลงมือสร้างบารมี นอกจากนี้ยังบ่งบอกถึงบารมีของแต่ละพระองค์อีกด้วยที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากระยะเวลาในการสร้างบารมีที่แตกต่างกัน

2.7 ความแตกต่างกันของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงสั่งสมบารมี ฝึกฝนตนเองด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจและด้วยความอดทน จนบารมีครบถ้วนบริบูรณ์ทุกประการแล้ว ก็จะได้เสด็จมาอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งบารมีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์สั่งสมมานั้น ก็ทำให้พระองค์ได้คุณสมบัติและคุณธรรมที่ดีกว่าและสูงกว่ามนุษย์ทั่วไป สรรพสัตว์ทั้งหลายจึงเคารพศรัทธาและเทิดทูนบูชาพระองค์ไว้เป็นที่พึ่งที่ระลึกตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงได้รับอย่างนี้เหมือนกันหมดทุกพระองค์ เพราะทรงสร้างบารมีมาเหมือนกัน ถึงแม้จะใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน แต่ทรงตรัสรู้ในสิ่งเดียวกัน ได้รูปสมบัติคือ กายมหาบุรุษอย่างเดียวกัน และได้บำเพ็ญพระสัทธรรมมาสั่งสอนแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นอย่างนี้ทุกพระองค์ จนทำให้ได้รับการเคารพเทิดทูนบูชาจากสรรพสัตว์ทั้งหลายทั่วทั้งภพ 3

ถึงแม้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมีสิ่งที่เหมือนกันดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ใช่ว่าจะเหมือนกันหมดทุกอย่าง ยังมีสิ่งที่แตกต่างกันบ้างในแต่ละพระองค์ที่มาอุบัติในโลก ซึ่งความแตกต่างกันนั้น มีอยู่ 8 อย่าง คือ อายุ ปมาณ ตระกูล ปธาน รัศมี ยาน โภธิฤกษ์ บัลลังก์

ความแตกต่างกันของอายุ คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอายุต่างกัน หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบางพระองค์มีพระชนมายุมาก บางพระองค์มีพระชนมายน้อย เช่น พระทิปังกรพุทธเจ้ามีพระชนมายุแสนปี พระเวตพุทธเจ้า มีพระชนมายุหกหมื่นปี พระสมณโคดมพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้มีพระชนมายุร้อยปี เป็นต้น

ความแตกต่างกันของปมาณ คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความสูงต่างกัน หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบางพระองค์สูง บางพระองค์ต่ำ เช่น พระวิปัสสิพุทธเจ้า มีพระสรีระสูง 80 ศอก พระปฐมุตตพระพุทธเจ้า มีพระสรีระสูง 58 ศอก พระสมณโคดมพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้ มีพระสรีระสูง 18 ศอก เป็นต้น

ความแตกต่างกันของตระกูล คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาในตระกูลที่ต่างกัน หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบางพระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ บางพระองค์เกิดในตระกูลพราหมณ์ เช่น พระกัสสปพุทธเจ้า เกิดในตระกูลพราหมณ์ พระสมณโคดมพุทธเจ้า เกิดในตระกูลกษัตริย์ เป็นต้น

ความแตกต่างกันของปธาน คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทำความเพียรที่ต่างกัน หมายถึง การบำเพ็ญความเพียรในชาติสุดท้ายก่อนที่จะตรัสรู้ เช่น พระโกณฑัญญพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ 10 เดือน จึงบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ พระโกนาคมพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ 6 เดือน จึงบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ พระสมณโคดมพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ 6 ปี จึงบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นต้น

ความแตกต่างกันของรัศมี คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีรัศมีต่างกัน หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระรัศมีที่แผ่ออกไปได้มากบ้าง น้อยบ้างไม่เหมือนกัน เช่น พระมังคลพุทธเจ้ามีพระรัศมีแผ่ไปในหมื่นโลกธาตุ พระปฐมุตตพระพุทธเจ้ามีพระรัศมีแผ่ไปได้ 12 โยชน์ พระสมณโคดมพุทธเจ้ามีพระรัศมีแผ่ไปได้ประมาณ 1 วา โดยรอบ เป็นต้น

ความแตกต่างกันของยาน คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามียานที่ดำเนินไปต่างกัน หมายถึง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมียาน คือ พาหนะที่ทรงประทับในวันนี้ออกบวชไม่เหมือนกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางพระองค์ทรงประทับด้วยช้าง บางพระองค์ประทับด้วยม้า บางพระองค์ประทับด้วยรถ บางพระองค์ ดำเนินด้วยพระบาท หรือปราสาท หรือวอ เป็นต้น อย่างไม่อย่างหนึ่ง อย่างเช่น พระสมณโคดมพุทธเจ้าของเรา ทรงประทับด้วยม้า ในวันนี้ออกบวช

ความแตกต่างกันของโพธิพฤษ์ คือ ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทับนั่งบำเพ็ญเพียรใต้ ต้นไม้ที่ต่างชนิดกัน หมายถึง ต้นไม้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทับนั่งในวันตรัสรู้นั้นต่างประเภทกัน เช่น พระสุเมธพุทธเจ้า มีโพธิพฤษ์ชื่อ นิปะ คือ ต้นกะทุม พระลัทธิตถพุทธเจ้า มีโพธิพฤษ์ชื่อ กณิการะ คือ ต้นกรรณิการ้ พระสมณโคดมพุทธเจ้า มีโพธิพฤษ์ชื่อ อัสดัถะ คือ ต้นโพธิ์ เป็นต้น

ความแตกต่างกันของบัลลังก์ คือ บัลลังก์ที่ประทับในวันตรัสรู้ต่างกัน หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้บัลลังก์ที่ประทับมีความสูงที่ไม่เท่ากันในวันตรัสรู้ เช่น พระวิปัสสิพุทธเจ้า มีบัลลังก์สูง 53 ศอก พระสุมนพุทธเจ้า มีบัลลังก์สูง 60 ศอก พระสมณโคดมพุทธเจ้า มีบัลลังก์สูง 14 ศอก เป็นต้น

ความแตกต่างกันของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นความแตกต่างกันที่เกิดจากการสั่งสมบารมี ตลอดจนระยะเวลาในการฝึกฝนตนเองระหว่างเส้นทางการสร้างบารมีและช่วงเวลาทีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงมาอุบัติขึ้นนั้นต่างกัน สิ่งเหล่านี้จึงทำให้แต่ละพระองค์มีความต่างกันในเรื่องดังที่กล่าวมาแล้ว ถึงแม้ทุกพระองค์จะสั่งสมบารมีมาเหมือนกัน เพื่อให้ได้คุณสมบัติและคุณธรรมที่เหมือนกัน จนกระทั่งได้มาตรัสรู้ในสิ่งเดียวกัน แต่ทุกพระองค์ก็ได้รับผลในชาติสุดท้ายไม่เหมือนกัน ถึงแม้จะมีบารมีที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตาม

บทสรุป

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์คือ มนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ไม่ได้เป็นเทพเจ้าผู้วิเศษหรือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ และไม่ได้เป็นผู้สร้างสรรพชีวิตหรือสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก แต่เป็นบุคคลที่ตั้งความปรารถนาที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้สั่งสมบารมีอย่างมากมาย ซึ่งการสร้างบารมีนั้นไม่ใช่เพียงแค่วันนี้หรือพรุ่งนี้แล้วจะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เลย แต่ทุกพระองค์ต่างต้องสั่งสมบารมีมาเป็นเวลายาวนานหลายภพหลายชาติ โดยอย่างน้อยที่สุดต้องสร้างบารมี 20 อสงไขยกับแสนมหากัป อย่างเช่นพระโคดมพุทธเจ้า พระองค์ปัจจุบันนี้ แต่ถ้าสร้างบารมีกันยาวนานที่สุดก็ 80 อสงไขยกับแสนมหากัป เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ก็ได้มาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงมีพระคุณและคุณประโยชน์อย่างมากต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และทำให้พระองค์ได้ที่สุดแห่งรูปสมบัติ คือ กายมหาบุรุษที่ใครก็ตามที่ได้พบเห็นก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เกิดทศนุชา นอกจากนี้ยังทำให้พระองค์ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะได้เข้าถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าภายในกายของพระองค์

การสร้างบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแต่ละพระองค์ก็สร้างบารมีกันมายาวนาน ทรงเกิดในภพต่างๆ เป็นอันมาก และด้วยการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยการฝึกฝนอดทน มุ่งมั่นตั้งใจอย่างมาก จึงเป็นเหตุให้พระพุทธรองค์ทรงมีปัญญากว้างขวาง เป็นพระสัพพัญญูรอบรู้ทุกสิ่งทั้งปวง เพราะพระองค์ได้สะสมปัญญาจากการเกิดในแต่ละชาติ จึงทำให้พระองค์เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องว่า “โลกนี้มีแต่ความทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์ที่เกิดจากตนเองและที่เกิดมาจากคนอื่น” เมื่อมีความคิดอย่างนี้เกิดขึ้น จึงมีความคิดที่จะ

กำจัดทุกข์ออกไปอย่างถาวร นอกจากนี้ยังตั้งใจที่จะนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากวงจรแห่งความทุกข์นี้ไปด้วย พระองค์จึงได้เริ่มสร้างบารมี ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ด้วยความเพียรพยายามและด้วยความอดทนเป็นเวลายาวนานหลายกัป จนเมื่อบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว ก็จะเสด็จมาอุบัติขึ้นยังมณฑลภูมิที่ชมพูทวีป และจะทรงเสด็จอุบัติขึ้นเฉพาะอสุภกัปเท่านั้น เพื่อมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นำพระสัทธรรมมาสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากวงจรทุกข์ไปสู่พระนิพพาน ด้วยเหตุนี้ประกอบกับระยะเวลาที่ใช้ในการสร้างบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง 3 ประเภท จึงทำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นได้ยาก บนโลกนี้ แต่ก็ต้องมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้แล้วหลายพระองค์อุปมาเหมือนเม็ดทรายในท้องมหาสมุทรทั้ง 4 มากมายเพียงนั้น

แต่ด้วยการสั่งสมบารมีและฝึกฝนตนเองที่ใช้เวลายาวนานไม่เท่ากัน และด้วยผลกรรมที่ได้กระทำไว้ในอดีตทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม จึงทำให้บารมีของแต่ละพระองค์มีไม่เท่ากัน และต้องได้รับผลจากที่ได้กระทำไว้ในอดีตที่แตกต่างกัน จึงทำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความแตกต่างกันในชาติสุดท้ายที่เสด็จมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดังนั้น บุคคลใดก็สามารถที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เพราะตำแหน่งนี้มีได้ผูกขาดแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แต่ทุกคนสามารถที่จะเป็นได้ทั้งนั้น ถ้ามีใจปรารถนาแล้วสั่งสมบุญบารมีในทุกบุญไม่ได้ขาดเลยในทุกเวลานาทีของทุกวันตามอย่างของพระพุทธองค์ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป และตั้งใจฝึกฝนตนเองในมโนลัยที่ดีเกิดขึ้น โดยการละเว้นจากอกุศลกรรมทุกอย่าง ไม่ว่าจะใครจะรู้เห็นหรือไม่ก็ตาม แล้วมีใจปรารถนาที่มั่นคงแน่วแน่ต่อเป้าหมายที่ตนต้องการ ไม่ทอดถอนหรือหมดกำลังใจเสียก่อน เมื่อถึงที่สุดแล้ว ผลแห่งกุศลกรรมก็จะส่งผลให้เรา ทั้งในระดับที่ทำให้จิตใจงาม รูปร่างลักษณะดี มีบุคลิกน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ น่าเกรงขามและเป็นผู้มีชื่อเสียงดี มีคนอยากที่จะคบค้าสมาคมด้วย เมื่อถึงคราวที่ปฏิบัติธรรมก็เข้าถึงธรรมกาย คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อยู่ภายในตัวของทุกคนได้ง่ายหมดกิเลสเข้าพระนิพพานตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหลายๆ พระองค์ที่ได้ทำมาแล้ว

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 ธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 2
แล้วจึงศึกษาบทที่ 3 ต่อไป